

IN DIT NUMMER:

Harry Boddé

Een wetenschapper van het zuiverste water

4

Sonia Herman Dolz

Met het uiterlijk van een actrice achter de camera

8

Mario Strörmann

Kraker, straatmuzikant, bajeskant, rockartiest, joyrider, anarchist, liedjesschrijver en wereldreiziger

14

Bijzonder onderwijs

Een Tolle volgeschreven door en over oud-leerlingen die bijzondere keuzes gemaakt hebben in hun leven, van gebaande paden zijn afgeweken, hun talenten hebben uitgebuit en zich zo hebben onderscheiden. Een thema dat helemaal past binnen de gesprekken die we op het Erasmiaans voeren over de vraag wat voor soort school we willen zijn voor onze leerlingen.

We willen een echt gymnasium zijn waar we Latijn, Grieks en KCV niet wegstoppen maar juist prominent blijven aanbieden, er extra eisen aan stellen. Waar ook bij geschiedenis, drama, kunst en culturele vorming de kennis over de oudheid veel meer aandacht krijgt dan in het reguliere vwo.

vervolg op: PAGINA 2

EN VERDER:

Thomas Brouwer: <i>Over metametafysica</i>	3
Pieter Steinz: <i>Tacitus</i>	7
Sander Uitdehaag: <i>Professioneel probeerder</i>	11
Ernest van der Kwast: <i>Mama Tandoori</i>	12
Beauty & Brains: <i>Sigrid Ten Napel</i>	15
Jase Parveen Choenni: <i>LinkedIn Alumni</i>	16
Robbert Jan Donker: <i>Beeldhouwer</i>	18
Semper Floreat: <i>Aula, leden & agenda</i>	20

praefatio

Typisch Erasmiaans?

Ik weet niet zeker of het Erasmiaans meer bijzondere leerlingen aflevert dan andere scholen, maar ik heb het gevoel van wel. Waar ik altijd vreselijk jaloers op ben geweest, waren van die leerlingen die alles konden. Die waren goed in wiskunde, klassieke talen, gymnastiek en tekenen en speelden bovendien prachtig viool. Toch vraag ik mij af of zij in de samenleving het meest bijzonder zijn geworden. Ik denk het niet, want, dat zijn over het algemeen juist de mensen die over een heel spe-

cifiek talent beschikken. In deze Tolle Belege komen zij uitgebreid aan het woord. En dan blijft de vraag: is dit nou typisch Erasmiaans?

Ik denk het eigenlijk wel. Het schoolklimaat stimuleert bijzonder talent. Bovendien hebben veel leerlingen niet al hun vrije tijd nodig om op school bij te blijven. En als er eenmaal zo'n traditie is, trekt dit ook weer ouders en leerlingen die zich sterk voelen aangetrokken tot zo'n milieu.

Het aardige van het bestuurslidmaatschap van Semper Floreat is, dat je weer regelmatig 'op school' komt en deel kunt nemen aan bijzondere activiteiten. Wat een leuke school is het toch en wat een leuke leerlingen! Ik zou het zo weer over willen doen. Daarnaast heb ik het gevoel dat er meer 'bijzondere' leerlingen rondlopen dan in mijn eigen schooltijd. De meesten van toen zijn prima terecht gekomen. Ongetwijfeld uitstekend in hun vak, maar bijzonder is toch wat anders.

Bijzondere leerlingen haakten vroeger vaak tussentijds af. Het Erasmiaans is tegenwoordig blijkbaar beter in staat dan toen om het stimuleren van bijzonder talent te combineren met het dagelijks ritme van een opleidingsinstituut.

Al met al is dit weer een 'bijzondere' Tolle Belege geworden.

door **KLAAS TASELAAR**

In 1978 trok Johan Vierster (examenjaar 1956) zich terug in de jungle van Guatemala. Op die plek onderzocht hij het gedrag van de fruitvlieg, de drosophila. Nadat voor hem vele wetenschappers dit beestje bestudeerd hadden en de basis hadden gelegd voor wat wij nu de moderne genetica noemen.

Zijn studie biogeografie had hij al in 1962 met succes doorlopen en tijdens een georganiseerde studiereis naar Hawaii was hij in de voetsporen van Zimmerman getreden. Zo maakte hij kennis met de uitzonderlijke situatie van het fruitvliegje, de mutaties en de soortvorming.

In 1963 vestigde hij zich voor langere tijd op het eiland en onderzocht met studenten van de Universiteit van Basel de mutaties, die zich voordoen bij de 300 soorten fruitvliegjes. Zijn onderzoek liep echter achter op het onderzoek van andere Europese wetenschappers, die met hun ontdekkingen diverse prijzen, waaronder de Nobel-prijs in de wacht wisten te slepen. Johan verbleef uiteindelijk vier jaar op het eiland en wist gedurende die periode drie publicaties te scoren, waarvan één niet eens in een wetenschappelijk tijdschrift.

In 1967 keerde hij terug in Nederland en ging in Wageningen aan de Universiteit werken aan wat er nu gedoopt wordt als Geo-information Science. Dit vak had niet zijn voorkeur, maar in die tijd lagen de banen niet voor het oprapen. In juni 1968 trouwde hij met Hilde, een jaar later werd hun enige zoon Gerbrand geboren. Johan's schoonvader, rijk geworden met de ontwikkeling van kunstthars, zag het huwelijk van zijn dochter op de klippen lopen, door de frustraties, die bij Johan bleven opborrelen. Om een scheiding af te wenden bekostigde hij een expeditie naar Guatemala, met Johan als hoofdonderzoeker. In Guatemala onderzocht Johan het paringsgedrag van de fruitvlieg en kwam tot opzienbarende ontdekkingen. Zo publiceerde hij een compleet verslag over het paringsritueel, waarbij het mannetje eerst klapwiek, daarna de genitalia van het vrouwtje stimuleert en vervolgens zijn onderlichaam buigt om de copulatie te beginnen. Deze copulatie duurt vervolgens tussen de 15 en 20 minuten. Het zaad wordt vervolgens zo opgeslagen dat meerdere copulaties nodig zijn om tot bevruchting te komen. Het wordt als het ware aangeduwd.

Door het succes van zijn onderzoek en de vele publicaties bleef Johan langer dan gepland in Guatemala. Zijn schoonvader besloot de familie te herenigen en stuurde Hilde en Gerbrand per vliegtuig naar Zuid-Amerika. "De mooiste tijd van mijn leven", zo omschrijft Johan de veertien maanden, die hij met vrouw en zoon in Guatemala doorbracht. Het huwelijk bloeide weer op en Hilde raakte zwanger. Zij vloog met Gerbrand terug naar Nederland voor de bevalling, maar kwam nooit aan. Midden in de nacht raakte het toestel in een storm en verdween van de radar. Logischerwijs stopte Johan's schoonvader niet veel later de financiering van het onderzoek en zo keerde Johan terug in Nederland om in Wageningen weer aan de slag te gaan. In 1978 vertrok hij voorgoed naar Guatemala.

Graag hadden wij in deze Tolle Lege het complete levensverhaal van Johan Vierster en de correspondentie tussen Johan en ons gepubliceerd, ware het niet dat Johan pas is ontstaan tijdens het schrijven van dit redactioneel en helemaal niet bestaat. En dat is jammer, want we zijn gek op prachverhalen, maar we moeten het in deze Tolle doen met de werkelijke verhalen van echt bestaande Erasmianen en ex-Erasmianen en ook die kunnen best boeiend zijn.

hoofredactie **WALTER BAGHUIS**

18e jaargang, nummer 2, dec. 2011.
Tolle Belege is een uitgave van Semper Floreat, de oud-leerlingenvereniging van het Erasmiaans Gymnasium en verschijnt twee keer per jaar. Oplage: 1.500

Redactie & Bestuur:
 Mariëlle Gispén-Pronk
 Marjolein Leibbrandt
 Judith Wegman
 Kees de Graaff
 Klaas Taselaar
 Dennis Boddé
 Walter Baghuis
 Nelleke Hennemann
 Charlotte Polak
 Joost de Man

Ontwerp en vormgeving
 TradeMARC design&layout
 www.trademarc.nl

Coverfoto:
 Sander Uitdehaag – "Zelfportret"

Correspondentieadres:
 Semper Floreat p/a
 Tankenberg 140
 2905 RC Capelle aan den IJssel
 Bankrekeningnummer:
 2150276 t.n.v. Semper Floreat
 De contributie bedraagt € 15 per jaar of € 10 voor studenten (max. 5 jaar)

Opmerkingen/reacties/rectificaties/kopij:
 administratie@semper-floreat.nl

Nieuw bestuur Stichting Vrienden

Op 12 september jl is er een nieuw bestuur aangetreden van de Stichting Vrienden van het Erasmiaans Gymnasium. Deze Stichting heeft als voornaamste doel het bevorderen van de belangen van het gymnasiale onderwijs in het algemeen en in het bijzonder van het Erasmiaans Gymnasium als bloeiend stedelijk gymnasium. De Stichting doet dit met name door het financieel ondersteunen van onderwijsactiviteiten en andere bijzondere projecten waar via de gebruikelijke wegen geen geld voor is. Zo financierde de Stichting de afgelopen jaren o.a. een remedial teaching programma, een bijdrage aan de Trier reis en het restaureren van de historische Solnhofer vloer en de unieke hoofd- en achter entree van het hoofdgebouw.

Het nieuwe bestuur is breed samengesteld uit allerlei mogelijke "vriendengroepen" rond het Erasmiaans; voorzitter Adriaan Liefink is oud-leerling en ouder, Secretaris Erik Geerling is ouder en penningmeester Frans Arens is oud-leerling. De overige bestuursleden zijn rector Paul Scharff, oud-wethouder en curatoriumlid Els Kuijper en Nelleke Hennemann, oud-leerling en bestuurslid van Semper Floreat. Het nieuwe bestuur heeft inmiddels de eerste vergadering achter de rug. De ambitie ligt hoog; het bestuur wil een substantiële bijdrage gaan leveren aan de uitstraling en het unieke karakter van het Erasmiaans. Elders in deze Tolle wordt daar al een tipje van de sluier opgeheld. ...Wordt vervolgd!

Nelleke Hennemann

Meer mogelijkheden op de site van Semper Floreat.

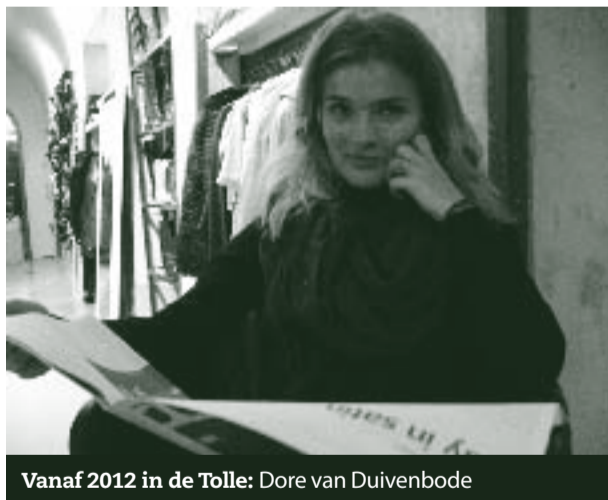
In de afgelopen weken hebben alle leden van Semper Floreat waarvan een e-mailadres bekend is, een e-mail ontvangen met hun loginnaam en wachtwoord om te kunnen inloggen op de site van Semper Floreat.

Na inloggen heb je de volgende aanvullende mogelijkheden: je kan je eigen adresgegevens aanpassen, je kan je (openstaande) facturen bekijken en je kan de ledenlijst bekijken.

In de nabije toekomst zullen er meer opties komen voor leden, zoals bijvoorbeeld het online aanmelden voor evenementen. We houden jullie op de hoogte!

GEEN MAIL ONTVANGEN?

Stuur een mail naar administratie@semper-floreat.nl Dan krijg je binnen een week je loginnaam en je wachtwoord toegestuurd.

Vanaf 2012 in de Tolle: Dore van Duivenbode

vervolg van: **DE VOORPAGINA**

Maar daarnaast willen we als het Erasmiaans ook een school zijn waar we ons niet willen beperken tot het standaard aanbod, waar het niet het hoogste doel is om iedereen hetzelfde aan te bieden, waar orde en rust niet doelen op zichzelf zijn maar de basis om (met plezier en zo vaak mogelijk) uitzonderingen te kunnen maken. Een school waar leerlingen zichzelf kunnen zijn en hun individuele talenten mogen ontplooiën. En dat niet als loze marketingkreet. Buiten en binnen lestijd is er een aanbod van allerlei vakken (Chinees, Spaans, filosofie, muziek, beeldende vorming), van toneeluitvoeringen, van onderwijskundige projecten (het EEYP, Erasmian European Youth Parliament, beleeft dit jaar zijn vierde uitvoering in Braga, na Rotterdam, Turijn en Antwerpen), verrijkingprojecten binnen en buiten school, debatwedstrijden, schaaktoernooien en in

Dijkgraaf naar Princeton

Oud-Erasmiaan Robbert Dijkgraaf (51) gaat terug naar Princeton. Per 1 juli 2012 wordt hij directeur bij het Institute for Advanced Study (IAS). Hij blijft tot mei aan als president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Bij het IAS hebben 27 Nobelprijswinnaars gewerkt, onder wie Albert Einstein. Het is pas de tweede keer in de geschiedenis van de IAS dat een niet-Amerikaan directeur wordt van het prestigieuze instituut. (ANP)

Einstein op de campus van Princeton

Oproep: 24 januari 2012

Jonge oud-leerlingen gevraagd

De school organiseert op dinsdag 24 januari een themavond over de aansluiting Erasmiaans - Universiteit. De huidige docenten van onze school willen graag een actueel beeld krijgen van hoe het toegaat op de Universiteit opdat ze de leerlingen daar nog beter op kunnen voorbereiden. We willen heel graag de mening horen van zoveel mogelijk oud-leerlingen die nu nog aan het studeren zijn of die niet al te lang geleden hun studie hebben afgerond.

Van 17.00 tot 20.00 uur, in de aula van de school, uiteraard met een hapje. Als je wilt komen, stuur even een mail naar: scharff@erasmiaans.nl. Dank, dank, dank.

samenpraak met de TU Delft een speciaal aanbod voor leerlingen van onze school.

Omdat wij echt werk willen maken van het cliché 'zoveel mogelijk ontplooiingskansen voor leerlingen'. Omdat iedereen anders is en dus niet alles in een uniform aanbod moet worden georganiseerd. Omdat we ruimte willen geven. En als we dan in deze Tolle lezen dat zoveel oud-Erasmianen bijzondere wegen hebben bewandeld, dan bevestigt dat ons in onze keuze. En dat geeft energie om op de (lang geleden) ingeslagen weg door te gaan.

door **RECTOR PAUL SCHARFF**

Interview: Thomas Brouwer

Metametafysica

Op zoek naar Erasmianen, die een niet voor de hand liggende keuze hebben gemaakt wat studie betreft, troffen we Thomas Brouwer (eindexamenjaar 2001). Hij houdt zich bezig met metafysica en dat is nou precies zo'n niet vaak gekozen studierichting in Nederland. Vandaar ook dat Thomas tegenwoordig in Leeds woont

door **WALTER BAGHUIS**

Je studeert tegenwoordig in Engeland. Hoe ben je daar terechtgekomen en waarom volg je het daar?

Na mijn eindexamen ben in Leiden filosofie gaan studeren. Aanvankelijk had ik literatuurwetenschappen in gedachten, want in mijn vijfde en zesde schooljaar vond ik de lessen literatuurgeschiedenis het meest interessant (ik had een talenpakket: Engels, Duits, Frans, Grieks) dus ik kreeg nogal wat literatuurgeschiedenis). De lessen Nederlands van dhr. Overheul in het bijzonder maakten indruk. Maar het geval wilde dat er in Leiden geen propedeusejaar was voor literatuurwetenschappen: je moest een jaar iets anders doen, te weten een taal, geschiedenis of filosofie. Filosofie leek me het meest veelbelovend.

Toen ik eenmaal met filosofie begonnen was bleek dat al gauw interessanter dan literatuurwetenschappen, en aan dat laatste ben ik nooit meer toegekomen. Filosofie is een mooi vakgebied: het heeft deelgebieden die aan alles grenzen, dus je mag je in principe tegen alles aanbemoenen, het heeft een rijke geschiedenis om je in te verliezen en bovendien verleent het je algemene intellectuele vaardigheden die je overal op los kunt laten. Natuurlijk is het ook behoorlijk deformerend, in de zin dat je gedoemd bent aan elke trivialiteit een overpeinzing te wijden, maar het duurt niet lang voordat dat een aanvaardbaar offer lijkt.

Ik heb acht jaar gestudeerd in Leiden. Behoorlijk lang, hoewel het bij filosofie nog vrij vaak voorkwam. Ik heb me met allerlei dingen beziggehouden. Aanvankelijk trok ik het meest naar wat men de 'continentale' tak van de filosofie noemt, en dan vooral Duitse filosofie (Nietzsche, Heidegger, Hegel, Kant). Daarna ben ik wat meer de geschiedenis ingedoken, en heb ik een tijdje vooral Middeleeuwse filosofie gedaan. En uiteindelijk, toen ik mijn afstudeerscriptie schreef, ben ik op de zogeheten analytische wijsbegeerte gedoken: de wat meer formele, technische vorm van filosofie die het meest met de Angelsaksische wereld wordt geassocieerd.

Ik was al een paar jaar voor ik afstudeerde van plan om een promotie te gaan doen, als ik de kans zou krijgen. Aanvankelijk dacht ik hiervoor alleen aan Nederland, maar om twee redenen ben ik wat verder gaan kijken: op advies van een docent en omdat ik het liefst in de metafysica verder wilde. Het geval wil dat de metafysica, als vakgebied, in Nederland niet veel voet aan de grond heeft. Enfin, ik ben wat verder gaan kijken, en in het bijzonder in Groot-Brittannië, omdat het een sterk land is in de filosofie en ook niet zo gek ver weg. Ik heb op een paar plekken gesolliciteerd en kreeg toen in Leeds een beurs aangeboden. Goed voor mij, want Leeds is van wereldniveau op het gebied van de metafysica.

Inhoudelijk: Waar houdt het vak zich mee bezig, op welk deelgebied ben jij actief en wat wil je ermee?

Ik doe vooral metafysica, en daarbinnen houd ik me bezig met wat men recentelijk 'metametafysica' is gaan noemen. Die deeltak houdt zich bezig met de voorwaarden en methode van het metafysische project. Het is pas sinds een paar decennia dat men weer op grote schaal is begonnen met het doen van metafysica, en het is pas sinds een paar jaar dat de meta-discussie op gang is gekomen. De metafysica is één van de fundamentele takken binnen de filosofie, en houdt zich bezig met een bundel basale vragen: wat is tijd, ruimte, oorzakelijkheid, existentie, waarheid; wat zijn eigenschappen, relaties, delen en gehelen, getallen, mogelijkheden en noodzakelijkheden. Er is een vrij wijdverbreide (maar geens-

“Ik ben verder ook niet zo nuttig”

zins universele) stelling dat dit vragen over de werkelijkheid zijn: deze fenomenen zijn echt, en als je ze bestudeert dan bestudeer je de meest algemene trekken van de werkelijkheid.

Maar dat roept allerlei vragen op: hoe komen we aan fundamentele kennis over de werkelijkheid zonder dat er empirisch onderzoek aan te pas komt; hoe beoordeel je het succes van een metafysische theorie; hoeveel vertellen onze beste theorieën ons over hoe de wereld in elkaar zit? Dat zijn vragen voor de metametafysica. Het is één van de abstractere deelgebieden binnen de filosofie.

Dat is weliswaar mijn vakgebied, maar ik hou me in de praktijk met een stel wat specifiekere vragen bezig die de logica betreffen. Bij wijze van case study onderzoek ik wat de logica – in het bijzonder ons basale logische vocabulaire, woorden zoals 'en', 'niet', 'als... dan' en 'alle', ons wel en niet over de werkelijkheid vertelt. Heeft de werkelijkheid – op de één of andere manier – een logische structuur? Ik vermoed van niet, en ik denk dat dit ons indirect iets vertelt over de methodologie van de metafysica. Dus in de praktijk verdeel ik mijn tijd een beetje tussen metafysica en de filosofie van de logica.

Als je klein bent wil je piloot worden, op het Erasmiaans wil je arts of advocaat worden, waarom volg jij niet het normale pad?

Arts en advocaat zijn nooit in me opgekomen. Trouwens, het Erasmiaans heeft zo zijn stammen, en het is niet binnen elke groep even vanzelfsprekend om die kant op te willen. De meeste van mijn vrienden op het Erasmiaans zijn de exacte wetenschappen in gegaan, een flink aantal naar Delft.

Ik was zo ongeveer de eerste drie jaar van mijn schooltijd ook meer een bèta, tot ik daarvan de draad een beetje begon te verliezen. Daarna ben ik de alfa-kant opgedreven. Als ik geen filosofie was gaan studeren zou ik hoe dan ook iets in de humaniora zijn gaan doen. De studiekeuzetoetsen vertelden me steeds dat ik kunstgeschiedenis moest gaan studeren.

Maar eerlijkheidshalve moet ik toevoegen dat ik in de loop van mijn studie de exactere kant wel weer een beetje heb herondekt. Ik heb me vrij veel met formele logica ingelaten, en in de loop daarvan ook weer wat wiskunde opgepikt. Mijn huidige onderzoek heeft ook een vrij technische component. Had ik destijds maar wat beter opgelet! Zal je altijd hebben.

Wat ik in het algemeen kan zeggen is dat ik altijd een hang naar abstractere kwesties heb gehad. Het is me nooit overkomen dat ik lekker praktisch bezig wilde zijn, of dat ik graag concrete resultaten zag. Hoewel ik nog wel een tijdje architect wilde worden. Ik vond alleen dat die opleiding een beetje lang duurde. Ha! De ironie.

Toen ik eenmaal studeerde leek het me al gauw logisch om erin door te gaan. Wel een beetje gek: ik was op het Erasmiaans nooit zo'n hoogvlieger. Ook niet dom, maar mijn cijfers waren niet geweldig. Pas helemaal aan het einde van mijn schooltijd begon ik mijn intellectuele interesses een beetje te vinden, en toen ik op de universiteit was begon ik nog wat meer op gang te komen. Ik ben uiteindelijk cum laude afgestudeerd, en tegen die tijd leek het logisch om in het academische te blijven. Ik ben verder ook niet zo nuttig.

Was het Erasmiaans voor jou de beste vooropleiding voor wat je nu doet? Is er een leraar, die je specifiek geïnspireerd heeft?

Het Erasmiaans was voor mij ideaal, eigenlijk. Ik heb vooral een hoop aan mijn talen gehad, al zal dat vermoedelijk een beetje vreemd in de oren van mijn toenmalige lerar(ess)en Duits en Frans klinken. Ik bakte er toen niet zoveel van. Maar je moest wel, op de opleiding filosofie in Leiden, in het bijzonder het Duits. Dus ik heb mijn talen sindsdien wat opgevijzeld, in ieder geval mijn passieve kennis. Dus excuses voor de frustratie, meneer Bezstarosti en mevrouw Kieboom.

Maar los van die praktische zaken ben ik vooral door bepaalde leraren geïnspireerd. In ieder geval

moet ik dhr. Slurink vermelden, die toen ik in mijn vierde of vijfde jaar zat een serie naschoolse lessen filosofie gaf. Ik moet helaas toegeven dat de inhoud ervan me niet bijgebleven is, maar het was een mooie gelegenheid. Ook aan dhr. Vos, die toen niet zo ver van zijn pensioen af was, heb ik goede herinneringen. Ik kan niet zeggen dat zijn lessen altijd aangenaam waren – ze konden eerlijk gezegd wat gespannen raken – maar zijn kennis en humor waren indrukwekkend. Ik ben hem later nog met regelmaat in Leiden tegengekomen, toen hij daar weer bij Assyriologie en Egyptologie hobbeerde. Ik ben trouwens Jan Kees Ouwerkerk ook nog steeds dankbaar dat hij als corrector mijn stelselmatige afwezigheid bij gym door de vingers zag. Dat maakte mijn schoolgaand leven danig aangenamer.

Maar boven alle anderen moet ik Hans Overheul bedanken: zijn literatuurlessen hebben een onuitwisbare indruk op me achtergelaten. Dat is een man die weet hoe hij iemand het juiste boek moet aanraden. Zonder zijn lessen was ik vermoedelijk heel iets anders gaan doen, al weet ik niet wat.

Bij de Tolle sparen we “bekende” Erasmianen en volgen die ook overal. Vanaf wanneer kunnen we jou in de lijst opnemen?

Nou, volg mij gerust, maar ik zit niet bepaald in een tak van sport die me snel bekend zal maken. Maar ik doe m'n best: ik hoop op een serieuze academische carrière, en hopelijk wordt het wat. Eén van de gekke kanten ervan is dat het tegenwoordig niet makkelijk is om in de filosofie binnen de grenzen van één land te blijven: je moet bereid zijn om her en der te wonen. Ik woon nu sinds een jaar of twee in Engeland, en dat is een interessante ervaring. Ik hoop op termijn wel weer in Nederland terug te zijn, maar dan moet er zich een kans voordoen. De metafysica is op het moment niet zo sterk vertegenwoordigd in Nederland, dus het kan zijn dat ik even moet wachten tot het tij keert.

Harry Boddé: 1950 - 1996

Het plan om een kleine biografie te willen schrijven over de in 1996 overleden oud-leerling Harry Boddé zou waarschijnlijk niet tot stand gekomen zijn als ik het boek "Pil" van zijn broer Mike Boddé niet had gelezen. In dit boek beschrijft Mike de depressie die zich vanaf 1992 steeds duidelijker bij hem openbaarde en uiteindelijk met de juiste medicatie werd overwonnen. In die moeilijke periode stierf ook zijn broer Harry aan de gevolgen van slokdarmkanker. Mike beschrijft de laatste levensfase van zijn broer die in het Dijkzigt-ziekenhuis van Rotterdam vanuit zijn raam uitzicht had op zijn oude school, het Erasmiaans. *'Nou lig ik in het ziekenhuis en kijk uit op mijn ouwe school. Iemand moet mij toch kunnen helpen!'*

Harry Boddé, hoogbegaafd, ontwikkelde zich tot een briljant wetenschapper die nog veel meer had kunnen bereiken als hem de tijd gegeven zou zijn.

"Een man met een sterk ontwikkeld brein, een wetenschapper van het zuiverste water. Hij is een denker die eindeloos kan doorgaan met filosoferen en discussiëren."
(M. Boddé, uit 'Pil').

Dit verhaal kwam tot stand met de bereidwillige, hartverwarmende medewerking van zijn familie, zijn vader Jim Boddé sr, zijn moeder Jeanne Boddé-Stock, zijn broer Jim Boddé en zijn oudste zoon Krijn Boddé.

Ik hoop dat het zich laat lezen als een klein verhaal van een kort maar mooi leven en dat hiermee recht gedaan wordt aan de bijzondere persoonlijkheid en het veelzijdige talent van een begenadigd wetenschapper en een liefdevol, belangstellend mens.

En niet te vergeten dat het een waardevol stuk is geworden voor zijn familie. We willen immers allemaal dat onze dierbaren een beetje blijven voortleven. ...

door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

Harry Boddé werd geboren op 14 december 1950 te Rotterdam als oudste zoon van een gezin van vier kinderen. In 1954 werd vader Boddé uitgezonden naar Singapore. Harry was een introvert ventje. Bij gebrek aan speelkameraadjes speelde hij vaak alleen en kon dat ook heel goed. Hij had een enorme belangstelling voor alles wat er zich in zijn omgeving afspeelde en die omgeving was interessant genoeg. Overal wilde hij het 'waarom' van weten. Singapore had veel te bieden: er ging een wereld voor hem open. Vooral het uitheemse dierenrijk rondom het huis trok zijn aandacht en er was zo veel te zien en te ontdekken: rijstvogeltjes, schorpioenen, kolonnes grote rode bosmieren in de bananenboom die hun prooi met grote snelheid naar hun nest vervoerden, apen in het parkje, slangen en niet te vergeten de tjitjaks op het plafond. Maar ook de stad met haar drukke straten en kleurrijk geklede bewoners. Bijna ging het fout. Toen het gezin eens een dagje op het strand vertoefde, kwam er honderd meter verderop een grote hond uit de zee zetten die de Straat van Johore was overgezwommen. Door Kampongbewoners werd hij met stokken en pannendecksels de zee weer ingejaagd. Het bleek een tij-

*Alphen a/d Rijn, 6 mei 1996,
in de slaapkamer,
een zonnige namiddag*

*Vrolijk licht kabbelt op 't plafond
De wind bewoog het water,
't water 't licht
't licht mij
'n Teken van moeder natuur;
Klein genot van korte duur:
Nog even maar, dan zakt de zon.
Ik genoot zolang het kon.*

Morgen weer?

ger te zijn geweest, onherkenbaar door zijn natte vacht! Machtig interessant voor Harry, voor zijn ouders een reden om niet meer naar het strand te gaan.

Wat grote indruk op Harry heeft gemaakt, was de "Tai Pusam" optocht, een boetedoening van vaders en zonen voor alle begane zonden, waarbij zij zich pijnigen door naalden en messen in hun huid te steken. Er vloeyde daarbij geen bloed en je hoorde geen pijnkreten. Harry wilde precies weten waarom. Zo vernam hij dat de wonden met as werden bestreken, dit om het bloeden te stelpen en infecties tegen te gaan. Hij was gerustgesteld. (Na de optocht zag hij diezelfde mensen, ontdaan van alle naalden en ander marteltuig, gezellig keuvelend weer huiswaarts keren.)

Harry wilde onderzoeken, alles uitzoeken tot op de bodem. Die injecties van kennisvergaring had hij nodig. Dus werd een gloednieuwe speelgoedauto door Harry helemaal uit elkaar gehaald om te zien hoe het differentieel werkte. Daar wist hij wel achter te komen alleen was hij niet meer in staat de auto weer in elkaar te zetten.

Hij ging op zijn vijfde jaar al naar de Hollandse School. Na vijf jaar keerde het

gezin terug naar Nederland en kwam, na korte tijd in de Zweedse straat in Spangen te hebben gewoond, in de Rotterdamse wijk Schiebroek terecht. Al op zijn 11e jaar ging Harry naar het Erasmiaans. Cognitief gezien was dat geen enkel probleem. Zijn honger naar kennis was onverzadigbaar. Thuis toog hij regelmatig naar zolder om daar de H.B.S.-boeken van zijn ouders uit de kist te halen en te lezen. Desalniettemin hadden zijn ouders toch hun bedenkingen. Ze vonden hem te jong en, omdat hij zo'n stille en onzekere jongen was, waren zijn ouders beducht dat die onzekerheid door het leeftijdsverschil met zijn klasgenootjes juist versterkt zou worden. Op het Erasmiaans bleek hij een hoogbegaafde leerling te zijn zowel in de exacte vakken, als in de talen maar hij had moeite om aansluiting te vinden bij zijn klasgenoten. Zijn klasgenoten vonden hem sympathiek en hij had vrienden maar echt vertrouwelijk werd hij nooit met ze. Een puber, zoals pubers lastig, dwars en egocentrisch kunnen zijn, was hij nooit geweest. Hij was gelijkmatig en aardig maar wel met een duidelijke mening die hij niet onder stoelen of banken stak.

Na zijn eerste scheikundelessen op

school gaven zijn ouders hem een scheikundendoos voor Sinterklaas. Harry had wel aanmoediging nodig nou eens aan de slag te gaan met die doos, maar toen hij eenmaal de kelder van het huis indook om het uit te proberen zagen zijn ouders hem niet meer terug. Eén van zijn proeven was het maken van vuurwerk. Op een ouderjaaraavond had hij een vuurpot gemaakt die maar bleef branden en, tot schrik van alle bewoners, die nacht de hele straat voorzag van een fel wit licht, als een soort onnatuurlijk daglicht. Al zijn zakgeld werd uitgegeven aan de aanschaf van stofjes voor nieuwe proeven. Hij was volslagen in de ban geraakt van de chemie en dat zou zijn verdere leven zo blijven.

Na het Erasmiaans vertrok hij naar Leiden om natuur- en scheikunde te studeren. Daar wist hij langzamerhand zijn onzekerheid te overwinnen. De schuchtere jongen groeide uit tot een ambitieus en gedreven student. Hij werd zich heel bewust van zijn omgeving, vond dat er veel onrecht was in de wereld en sloot zich mede daarom aan bij de Socialistische Partij, in die tijd georiënteerd op ideeën van de Chinese leider Mao Zedong. (Tegenwoordig staat de

Derde van rechts Harry Boddé

partij een veel gematigder socialisme voor.) Het was opmerkelijk want Harry kwam uit een V.V.D.-gezin met de N.R.C. als krant. Voor Harry bestond slechts de Rode Tribune. Met zijn talenten en zijn gedrevenheid was Harry van grote waarde voor de partij en veeleisend als de partij was, verwachtte ze veel van haar leden. Het slokte al zijn energie, tijd en aandacht op. Niet zelden bracht hij zijn ouders in verlegenheid met zijn fanatisme en zij kregen soms het gevoel dat hij met oogkleppen opliep. Op zaterdag was hij vaak te vinden op de witte brug in Leiden waar hij de Rode Tribune aan de man bracht. Om hun belangstelling en begrip – ondanks hun tegengestelde inzichten – in Harry te blijven tonen, kochten zijn ouders af en toe die krant. Ze nodigden soms ook zijn partijvrienden uit om bij hen thuis te discussiëren. Vrienden die zelf het contact met hun eigen ouders waren kwijtgeraakt; een verwijdering die was veroorzaakt door die politiek tegengestelde voorkeuren. Het leverde mooie avonden op met heftige disputen die soms tot in de vroege ochtenduren doorgingen.

De partij deed er alles aan om te weten wat er onder het volk leefde. Zonder zijn

ouders ervan op de hoogte te stellen brak Harry zijn studie tijdelijk af en ging in een fabriek werken om “dichter bij de arbeiders te staan”. Dat liep op een teleurstelling uit. Harry werkte er hard maar de arbeiders namen hem dat niet in dank af, omdat de druk om te presteren daardoor voor hen ook toenam.

Uiteindelijk zou Harry zich toch terug trekken uit de politiek. Tijdens zijn studie ontmoette hij zijn toekomstige echtgenote Erna Mankodipoero. Zij kwam uit Indonesië en haar was een studiebeurs ter beschikking gesteld om in Leiden Nederlands te gaan studeren. Voor haar waren Harry's communistische sympathieën uiterst bedreigend omdat het communisme in Indonesië te vuur en te zwaar werd bestreden. Begin jaren zestig van de vorige eeuw was de PKI (Communistische Partij van Indonesië) in Indonesië uitgegroeid tot een enorm grote partij. Na de staatsgreep van generaal Soeharto zette deze een klopjacht in op de communisten in dat land. Bij deze anticommunistische zuiveringen zouden, naar schatting, zeker één miljoen communistische Indonesiërs de dood hebben gevonden.

Erna was fel anticommunistisch opge-

voed en uitgerekend zij werd verliefd op een communist! De SP oefende een enorme druk op Harry uit om zoveel mogelijk tijd aan de partij te besteden, iets wat een waardevolle relatie met Erna in de weg stond. In eerste instantie toelereerde Erna zijn politieke activiteiten maar toen ze bij hun huwelijk in 1978 als huwelijksgeschenk van de SP het Rode Boekje van Mao in ontvangst mochten nemen, was de maat vol en drong zij er op aan dat hij zijn politieke ambities aan de wilgen zou hangen! Klemgezet tussen de eisen van de partij en de verwachtingen van zijn echtgenote koos Harry onvoorwaardelijk voor de liefde en liet hij de politiek los. Dat was tegelijkertijd het startsein om een carrière op te bouwen. Ze verhuisden naar Groningen waar Harry ging promoveren. Zijn promotieonderzoek was de Fluoridering van het gebit en in 1983 promoveerde hij met het proefschrift: The influence of Fluoride applications on Enamel remineralization. In die promotieperiode werden ook zijn twee zoons, Krijn en Dimas geboren. Na zijn promotie kreeg hij een baan bij het Leiden-Amsterdam Centre for Drug research bij de vakgroep Farmaceutische Technologie, waar hij als wetenschappelijk hoofd-

Domburg, 25 mei 1996, voor zijn vrouw Erna

Mijn liefste,

Ik neem je mee
op al mijn avonturen,
Ik voer je ver voorbij de horizon,
Waar onze liefdesuren eeuwig duren,
Waar bloeit wat op 'n eeuwfeest ooit begon.

Samen zullen we de tijd trotseren,
Aaneenverbonden zielen voor altoos;
Al is het lijf gedoemd om te verteren,
Mijn liefste blijf jij, voor wie ik ooit koos.

docent is geëindigd, en verhuisde het gezin naar Alphen aan den Rijn.

Harry heeft ontzettend veel onderzoek gedaan en baanbrekend werk verricht onder andere in het onderzoek naar toediening van medicatie via de huid door middel van elektrisch geladen deeltjes, de zogeheten iontoforese. Ook werkte hij veel mee aan laboratoriumonderzoeken in het buitenland, onder andere in Amerika, Japan en Frankrijk. Hij kreeg veel aanbiedingen om permanent in het buitenland research te gaan doen maar heeft dat uiteindelijk niet overwogen om het zijn echtgenote niet voor een tweede keer te moeten aandoen te emigreren.

Hij was een wetenschapper pur sang. Hij had een enorm hoge productiviteit en was dag en nacht bezig. Niet altijd tot genoegen van zijn echtgenote die zelf de slaap maar moeilijk kon vatten als haar onrustige echtgenoot midden in één van zijn inspirerende nachten weer eens een briljant idee kreeg en dat zo nodig op moest schrijven, bang als hij was dat het hem anders de volgende ochtend ontschoten zou zijn.

Ook op andere terreinen liet Harry zich niet onbetuigd. Zijn benijdenswaardige talenten beperkten zich niet alleen tot de wetenschap. Zo kon hij ook erg goed pianospelen, tekenen, imiteren en dichten! Gewapend met een vlijmscherp intellect en een groot schrijverstalent werden de Sinterklaasavonden met de hele familie een bijzonder gebeuren. Soms werden die gedichten doorspekt met bizarre woordspelingen als: Sinterklaas kreeg het 'speculazerus'.

De hoge werkdruk eiste zijn tol. Harry was vaak moe en leed veel aan hoofdpijnen. Maar tijdens een reis door Japan en Californië, waar hij meerdere lezingen moest houden, voelde hij zich zo oververmoeid, dat hij zelf in de gaten had dat er iets anders aan de hand moest zijn. Bij thuiskomst ging hij op aandringen van zijn familie naar de dokter. Hij werd onmiddellijk doorverwezen waarna al snel slokdarmkanker werd gediagnosticeerd met de mededeling dat hij nog maar zes maanden te leven had. Het is dan januari 1996.

Harry is op internet gaan zoeken naar een alternatief. Hij kon zich er niet bij

neerleggen. “Want”, zo zei hij, “als ik niet vecht, dan geniet ik ook niet, want ik houd te veel van het leven om het zo maar op te geven.”

Hij vond een kliniek in Japan die aantoonbare successen boekte met het intraveneus inbrengen van stoffen om de tumor te doen slinken. Samen met Erna heeft hij zes weken in Japan doorgebracht in de hoopvolle verwachting dat het aan zou slaan. Bij thuiskomst bleek de tumor inderdaad geslonken maar werden overal uitzaaiingen geconstateerd. De wetenschap waar hij zich zijn leven lang zo voor had ingezet, kon nu niets voor hem terugdoen.

Toen hij even in het Dijkzigt-ziekenhuis lag, keek hij uit op het Erasmiaans. Het was een warme zomerdag en hij wilde nog één keer naar zijn oude school toe. Hij is er samen met zijn moeder heen gelopen. Het gebouw stond deels in de steigers. Harry klom op de onderste stang. Zo kon hij een blik werpen in zijn oude scheikundelokaal en zag daar het periodiek systeem van elementen. De zon brak door op zijn gezicht in dat ene gelukzalige moment.

Hij heeft een taai gevecht moeten leveren met de naderende dood maar toen het lijden ondraaglijk voor hem werd, heeft hij zijn dood bespoedigd. Op 8 september 1996 overleed Henri Ernest Boddé.

“Hij vroeg me of ik hem in één woord zou kunnen samenvatten. Het bloed steeg naar mijn hoofd want ik had sterk het gevoel dat dit een belangrijk moment was en dat ik werd geacht iets te zeggen wat hout sneed. Ik dacht na en zei: interesse. Hij knikte en sloot zijn ogen. Ik had de test doorstaan. Maar ik voelde dat ook echt zo: hij was de vleesgeworden interesse.” (Mike Boddé uit 'Pil')

Toen het duidelijk was dat Harry niet meer zou genezen, heeft zijn broer Mike hem gevraagd of er nog iets was dat hij graag zou willen doen. Harry had in de loop van zijn leven veel geschreven en gaf aan het meeste dierbare daarvan graag gebundeld te zien. Er is toen een boekje samengesteld. Ik ben zo vrij geweest hieruit twee gedichten te citeren. Ze zijn alle twee geschreven toen hij al heel ziek was, in het zicht van het naderend afscheid.

Ancilla maakt kalender

Begin november kwam er bij Top Notch een jaarkalender uit. En niet zo maar één! Het is namelijk een pin up kalender, volledig gevuld met pikante foto's van oud-Erasmiane Ancilla Tilia. Om het af te maken is de kalender te bekijken in 3D!

Schrijver James Worthy spreekt lovend over de kalender:

"De eerste keer dat ik Ancilla zag droeg ze een bloemetjesjurk. Maar niet zo'n bloemetjesjurk bloemetjesjurk, nee, zo'n bloemetjesjurk waardoor je zelf trek in water krijgt. Een gieter vol, om over je oververhitte hoofd heen te pleuren. En normaliter ben ik niet eens zo van de blondines en al helemaal niet van vegetarische blondines, maar Ancilla heeft iets. Ancilla doet mij denken aan de film *Weird Science* (1985), waarin twee nerds met behulp van een computer een droomvrouw creëren. Ancilla heeft alles. Borsten, billen, bovenbenen, een aandoenlijke lach, het is net alsof ze door twee nerds in elkaar is gezet. Ancilla is één brok Kelly LeBrock.

Het eerste wat ik toen tegen Ancilla zei was: Jeetje, jij hoort op een kalender thuis. Zo'n ouderwetse kalender die je vroeger altijd in een Kwik-Fit aan de muur zag hangen. Maar dan classy natuurlijk, niet met van die foto's dat je op een stapel banden ligt terwijl je stout kijkend de dop van een fles koelvloeistof een lik geeft. Nee, Top Notch shit. In een vlindertuin met vleugels om je goddelijke wespentaille. Dit is geen kalender, dit is een vriend voor het leven. Een droomvrouw."

De Tolle Belege mag van Top Notch vijf kalenders onder zijn lezers verloten. Stuur de juiste oplossing van de "Spot the Looney"-prijsvraag (achterop dit nummer) naar walterbaghuis@hotmail.com en maak kans.

Het Erasmiaanste kantoor!

Scheer Sanders

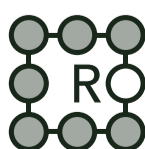
advocaten

www.scheer.nl

"Ligt het aan het Erasmiaans of is het toeval dat we al zoveel jaar met veel plezier succesvol samenwerken?"

Klaas Taselaar | Anneloes van der Woude

ROSTRA CONGRESCOMMUNICATIE

www.rostra.nl

Hoe word ik een echte Romein?

Geschiedenis volgens Tacitus

Pieter Steinz werkt al ruim twintig jaar voor NRC Handelsblad. Vanaf 2005 is hij chef Boeken. Behalve over literatuur schrijft hij ook over popmuziek en geschiedenis. Naar aanleiding van zijn "Made in Europe"-afleveringen, waarin hij schrijft over wat Europa nou werkelijk bindt als continent, heeft de redactie van Tolle Belege hem benaderd. Steinz wil graag meewerken en kan in overleg met de krant een voorpublicatie van een artikel leveren over een onderwerp op klassiek gebied. Voor deze Tolle kwam dat nog te vroeg, vandaar dat we hier een persoonlijke favoriet van Pieter plaatsen. Een stuk over Tacitus. Dit artikel heeft eerder in NRC gestaan.

De Romeinse geschiedschrijver Tacitus leefde in de eerste eeuw na Christus. Een weinig opmerkelijke tijd, vond hij zelf. De veroveringsoorlogen die het Imperium groot hadden gemaakt, waren gestreden; de nietsontziende burgeroorlogen van de Republiek waren uitgelopen op de Pax Augusta, de alleenheerschappij van Augustus en zijn nazaten; en de grote daden van de ooit zo fiere Romeinse adel behoorden tot het verleden. Nee, als het aan Tacitus had gelegen, was hij een eeuw of wat eerder geboren. Dan had hij verslag kunnen doen van 'de wisselvalligheden van gevechten en de heldendood van veldheren' – destijds de gewoonste zaken van de wereld. Nu waren andere geschiedschrijvers hem daarmee voor geweest. Wat er voor hem overbleef in het recente verleden was eigenlijk te weinig voor een roemvol en stichtend verhaal. In het vierde boek van zijn Annales ('Jaarboeken') vraagt hij zich zelfs af of hij zijn publiek eigenlijk wel kan boeien. Want, zo klaagt hij, in tegenstelling tot zijn grote voorgangers heeft hij weinig verheffends te melden: 'Ik rijg een snoer van tirannieke geboden, van eindeloos elkaar opvolgende beschuldigingen, van verraderlijke vriendschappen, van 't verderf van onschuldigen, en van steeds dezelfde oorzaken die hebben geleid tot de ondergang van mensen, in een zich opdringende eenvormigheid van feiten, waarvan men dan ook dra zijn bekomst krijgt' (vert. J.W. Meijer).

Dat laatste is in ieder geval niet waar; en ook Tacitus' angst dat de 'beuzelachtigheden' die hij beschrijft de toehoorder zullen vervelen, kan worden afgedaan als valse bescheidenheid, of als de hersenspinsels van een onverbetterlijke pessimist. Bijna 1900 jaar nadat ze werden opgeschreven, behoren de Annales (of zoals ze vroeger werden genoemd 'De zestien boeken na de dood van de goddelijke Augustus') tot het spannendste en ontroerendste dat de westerse literatuur heeft voortgebracht. En dat komt niet alleen door Tacitus' veelgeïmiteerde

manier van schrijven – levendig, ironisch, nooit een woord te veel – maar ook door zijn onderwerp. De geschiedenis van de Julisch-Claudische keizers is boeiender dan welke veldtocht ook, terwijl het gekonkel van de gedegenereerde keizers en hun even verdorven vrouwen en ondergeschikten genoeg stof oplevert voor boeken vol drama en melodrama. De perversiteiten van Tiberius, de tragische fouten van Claudius, de wrede heden van Nero – ze zijn bekend uit toneelstukken, boeken, films en televisieseries, maar het was Tacitus die ze voor de eeuwigheid vastlegde.

Samen met de Historiae, Tacitus' andere grote geschiedwerk over de eerste eeuw, gelden de Annales als het hoogtepunt van de Romeinse geschiedschrijving. Net als zijn grote voorgangers Sallustius en Livius interesseerde Tacitus zich voornamelijk voor de geschiedenis van de hogere klasse (waartoe hij zelf als senator behoorde), en hield hij zich bezig met het verleden om zijn tijdgenoten iets bij te brengen. Tacitus was een moralist. Voor hem was de recente geschiedenis een verzameling van exempla – historische voorbeelden die aangaven hoe men zich diende te gedragen. Dat de Annales vooral volstaan met exempla die het tegenovergestelde duidelijk maken, kon Tacitus ook niet helpen. Per slot van rekening beschreef hij 'zedelozetijden', en niet de hoogtijdagen van de Romeinse Republiek, toen de vrijheidszin en het eergevoel van de aristocratie nog onaangestast waren door de tirannie van de caesaren.

Tacitus' kritische geest, zijn historisch inzicht en zijn pretentie om sine ira et studio ('zonder ressentiment en zonder toegeeflijkheid') te schrijven bestempelden hem lange tijd tot de meest bewonderde klassieke historicus. In de Renaissance werd hij nagevolgd door Machiavelli en Montaigne, later onder meer door P.C. Hooft, die hem niet alleen vertaalde, maar ook als model nam voor zijn Nederlandsche Historiën. Met de opkomst van de moderne geschiedwetenschap in de negentiende eeuw, boette Tacitus als historicus aan gezag in. Het beeld dat hij van de Julisch-Claudische keizers had geschetst, stemde niet overeen met de werkelijkheid. Tiberius en Claudius, in zijn ogen gevaarlijke degénérés, bleken capabele en doortastende heersers onder wie het keizerrijk floreerde. Zelfs Nero, die mede dankzij Tacitus bekend stond als het summum van slechtheid, werd stukje bij beetje gerehabiliteerd.

Het lijkt er op dat Tacitus zich bij zijn historisch oordeel heeft laten leiden door zijn ervaringen met de tirannieke keizer Domitianus (81-96), wiens paranoia en perversie hij vooral op Tiberius projecteerde. Ook zijn pessimistisch geschiedbeeld – zijn opvatting dat met de oud-Romeinse deugd, de virtus, ook Rome teloor ging – werd wellicht bepaald door het schrikbewind van Domitianus: als senator had hij zich zelf schuldig gemaakt aan de lafheid en hielenlikkerij die hij zijn voorgangers verweet. Wat de redenen voor Tacitus' ressentiment ook geweest mogen zijn, tegenwoordig wordt hij meer gewaardeerd om zijn literaire dan om zijn geschiedkundige prestaties. Het is de vraag of het Tacitus iets zou kunnen schelen. Zoals iedereen in zijn tijd beschouwde hij geschiedschrijving in de eerste plaats als een literair genre, als epische poëzie in proza, met veel aandacht voor retorica. En in dat genre is hij de ongeëvenaarde meester.

De redevoeringen die hij de hoofdrolspelers van de Annales in de mond legt zijn bondig en overtuigend (wat bij Livius wel eens anders is) en blijven de lezer lang bij. Eigenlijk zouden ze hardop moeten worden voorgelezen, zoals dat in Tacitus' tijd gebeurde, maar ook van papier klinken ze indrukwekkend: de trotse woorden van het Britse stamhoofd Caratacus wanneer hij verslagen voor Claudius staat ('want ook al wilt gij heersen over allen, volgt daar dan uit dat allen de slavernij voor lief nemen?'); de felle uithalen van Agrippina wanneer zij door een rivale beschuldigd

wordt van een complot tegen haar zoon Nero ('waarlijk, moeders wisselen niet even grif van kinderen als een lichtekooi van minnaars wisselt'); of de aanklachten van senator Suillius tegen de stoïcijn Seneca ('met welk soort van wijsheid, met welk soort van filosofische leerstellingen had Seneca zich binnen het tijdsverloop van vier jaren driehonderd miljoen sestertien kunnen vergaren?').

Tacitus beschreef in zijn Annales de gehele periode 14-68 na Christus, van de dood van Augustus tot aan de burgeroorlogen van het Vierkeizerjaar. De stukken die in de loop der tijd zijn weggeraakt (de boeken zeven tot en met tien, en delen van vijf, zes, elf en zestien) behoren tot de gedroomde klassieken – teksten waarvoor menig literatuurlijfhebber zijn ziel zou verkopen. Ikzelf zou het verwerken tweede boek van Aristoteles' Poetica, waarover zoveel te doen is in Umberto Eco's historische thriller De Naam van de Roos (1980) ongezien inruilen voor Tacitus' verslag van het bewind van de krankzinnige Caligula of de laatste uren van de keizer-kunstenaar die in 68 voor de wereld verloren ging. Meer dan extraatjes zouden het trouwens niet zijn, want als literair werk zijn de Annales compleet zoals ze zijn. Heel geraffineerd bouwt Tacitus zijn verhaal op, van het conflict tussen de stugge Tiberius en zijn neef Germanicus, die de belichaming is van de klassieke Romeinse virtus, via de tragedie van de domme Claudius en zijn gedoemde nageslacht, tot de absolute climax: de strijd op leven en dood tussen Nero en zijn eierzuchtige moeder waarin alle middelen worden ingezet – vernedering, incest, en tenslotte aanslagen en moord.

In een geweldig tempo wordt de lezer rondgeleid in het Rome van de vroege keizers, een plaats waar al wat barbaars en schandelijk is uit alle hoeken van de aarde samenstroomt en aanhang vindt. Tacitus beschrijft een wereld die wordt geregeerd door willekeur, waarin niemand's leven zeker is. Eerbiedwaardige grijsaards vallen ten prooi aan processen wegens majesteitsschennis omdat ze niet genoeg respect tonen voor keizerlijke standbeelden. Een jong meisje wordt naast de galg verkracht omdat maagden volgens de wet niet terechtgesteld mogen worden. En de bloem der natie, beschuldigd van complotten tegen de paranoïde heersers, wordt doodgemarteld of gedwongen 'de eer aan zichzelf te houden'.

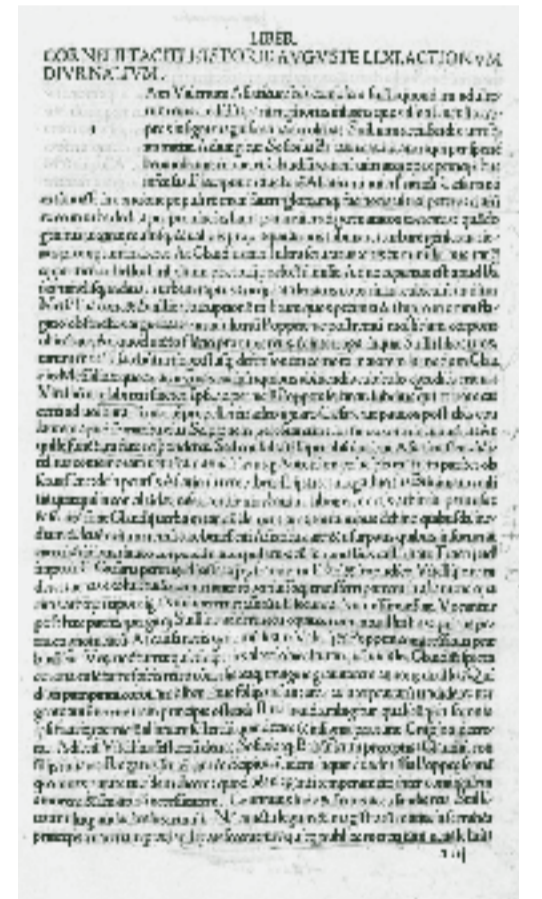
Tacitus spaart zijn lezers niet. 'Het heeft hier gegolden een strafgericht van de goden over Rome,' schrijft hij in een van de laatste hoofdstukken, 'iets waaraan men niet na er eenmaal summier melding van te hebben gemaakt – zoals men dit doet met nederlagen van legers of met het innemen van steden – verder stilzwijgend mag voorbijgaan'. Maar het geweld is functioneel. De eindeloze reeks verdorvenheden en sterfscènes vormt de sleutel voor die ene dwingende kwestie die Tacitus oproept: hoe dient de ideale Romein zich te gedragen? Wat maakt een Romein een Romein?

De Annales houden de lezer een spiegel voor. Ze helpen hem bij zijn streven een goed Romein te zijn, en doen dat door alle menselijke slechtheden breed uit te meten. Het ideaal wordt in de eerste plaats door voorbeelden van het tegenovergestelde opgeroepen: een Romein is niet corrupt, zoals de gouverneurs van Tiberius; niet hypocriet zoals Tiberius zelf; niet slaafs en kruiperig zoals de meeste senatoren; niet besluiteloos als Claudius of verwijfd als Nero. Hij geeft niet toe aan zijn lusten, hij kent zijn plaats, en houdt 'maat bij het streven naar roem'. Maar voor alles is de ware Romein behept met Tacitus' favoriete kwaliteit, 'gevoel voor het betamelijke'.

Zoals er één waarachtig Romein uit de Annales naar voren komt – de bescheiden Germanicus, die groot veldheerschap paart aan morele uitzonderlijk-

heid – zo is er één figuur die daarvan het negatief is: Nero. De ijdele en losbandige potentat wordt afgeschilderd als de absolute Antiromein. Niet alleen is hij week, wreed en gespeend van iedere zelfkennis, hij bezondigt zich ook aan un-Roman activities. Immers, meedoen met de laatste mode en zingend optreden in het theater, dat is iets voor Grieken. En als een Romein iets niet moet zijn, dan is het een Griek. Voor Tacitus was met Nero het dieptepunt bereikt. Lager kon een Romein niet zinken.

Streng, als een toornig god, weegt Tacitus ook de andere figuranten in zijn Romeinse stenen tafelen. De meesten worden te licht bevonden, hoewel er ook zijn die door een waardige, soms zelfs heldhaftige dood iets van hun mislukte leven goedmaken: Seneca bijvoorbeeld, die zich eerst rustig filosofierend de polsen laat openen, en als het bloed wegens zijn leeftijd niet wil stromen ook zijn benen en knieholten; of de samenzweerder Plautius Lateranus die sterft zonder zijn beul 'diens eigen medeplichtigheid te verwijten'.

Als er één gedachte wordt gevoeld bij het lezen van de Annales, dan is het wel hoe moeilijk het is om Romein te zijn. De aansporingen van Tacitus zijn op zijn minst tweeslachtig. Wees niet bloeddorstig, maar ook weer niet te vredelievend; dan riskeer je net als de gouverneur Turpilianus beschuldigd te worden van 'vadsig nietsdoen'. Wees niet trots. Eerzucht is prijzenswaard, maar o wee als 'de verdenking van te ver gaande ambitie' op je rust; dan vergaat het je als de perfide Seianus – aan een haak door de straten van Rome en daarna in de Tiber. En wees vooral niet te volmaakt; dan ga je zomaar dood, zoals Germanicus, en hoe krijg je dan nog de kans om waarachtig Romein te zijn?

Misschien dat Tacitus het ook niet wist. Misschien dat ook hij inzag dat de tijd er niet naar was. 'Hoe meer ik recente of oude gebeurtenissen in gedachten de revue laat passeren, des te meer zweeft mij voor ogen het marionettenspel dat het toeval speelt met het wel en wee van de mens in al zijn aangelegenheden'.

Misschien is er in de wereld gewoon geen plaats voor echte Romeinen.

door PIETER STEINZ

Dit artikel verscheen eerder in NRC Handelsblad.

Interview: Sonia Herman Dolz

Twee en half jaar lang een lastpost

Het jaar 2011 is een mooi jaar voor Sonia Herman Dolz, documentairemaakster van beroep. Zij is door de organisatie van het Nederlands Filmfestival gevraagd om in de jury van de Gouden Kalveren plaats te nemen.

Uiteraard zit ze daarin om documentaires te beoordelen.

Zelf won ze een Gouden Kalf in 1997 met haar film

“Lágrimas Negras”. Erkenning voor haar vakmanschap.

De IKON vertoonde dit jaar haar nieuwste documentaire

“All My Tomorrows”, die ook in Lantaren/Venster te

zien was op het grote doek. Het klinkt als een succesjaar,

maar Sonia zit in “zwaar weer”.

door **WALTER BAGHUIS**

Lunch

Na twee en half jaar stalken sta ik ineens oog in oog met Sonia (1962). Ik moet snel kijken, want ze heeft het druk, rent naar boven in het prachthuis aan de Heemraadssingel en ik mag ergens in de woonkamer plaatsnemen en wachten. Die kamer herken ik uit de documentaire over Sonia's moeder, de kunstenares Dora Dolz, “Portrait of Dora Dolz”. Ik ga netjes zitten, probeer overal af te blijven en wacht. Boven klinkt een hoop gerommel en een klein kwartier later komt Sonia me verlossen. Alhoewel ze niet veeleisend is, heeft ze het wel voorelkaar gekregen dat ik haar thuis ophaal en op een lunch trakteer bij Loos. Eenmaal tegenover Sonia aan de keurig gedekte tafel gaat alles eigenlijk volkomen mis of misschien ook wel helemaal niet. Twee uur later staan er twee krabbels op papier, de namen van haar twee zoons. Verder staat er niks. Sonia zit in zwaar weer, heeft zin in de lunch en vertelt en vraagt honderduit. Wat precies “zwaar weer” betekent is me dan nog niet helemaal duidelijk, maar er trekt wel een wonderlijk levensverhaal voorbij met verrassende wendingen, die het goed zouden doen in een biografie of misschien wel in een documentaire. Het zou zelfs een amusante film opleveren en ze zou zomaar de hoofdrol kunnen spelen, want een prachtverschijning is ze absoluut. Helaas zit ze zichzelf liever achter de camera.

Werk

Op driejarige leeftijd komt de in Madrid geboren Sonia naar Nederland. Ze groeit

op in het hartje van Rotterdam en komt op het Erasmiaans terecht. Na het gymnasium studeert ze Spaanse taal- en letterkunde in Leiden en volgt de CineWork Shop aan de Vrije Academie in Den Haag. Zij heeft haar roeping gevonden en begint korte films te maken en mee te werken aan TV-programma's. Tussen 1990 en 1993 maakt ze haar eerste eigen lange documentaire, “Romance de Valentía”, over de kunst van het stierenvechten. De documentaire wordt bekroond met diverse festivalprijzen en haar naam is direct gevestigd. Van 1993 tot 1996 maakt ze voor de VPRO's “Diogenes” zestien documentaires over uiteenlopende onderwerpen zoals de ETA, Senegalese oorlogsveteranen en terrorisme.

Ze filmt op exotische locaties in Haïti, Peru en het voormalige Oost-Duitsland. Daarna volgen “Lágrimas Negras” (1997) over een groep seniore muzikanten uit Cuba, “Yo Soy Así” (2000) over een felliniaans aandoend Café Chantant in Barcelona en “The Master and His Pupil” (2003) over een Masterclass van Valery Gergiev aan drie jonge dirigenten. In 2004 en in 2006 maakt ze twee zeer persoonlijke portretten. De eerste over haar buurvrouw, de zangeres Frédérique Spigt, (“Mans Genoeg”), de tweede over haar eigen moeder, de kunstenares Dora Dolz. Van haar moeder is overigens een kunstwerk te bewonderen in restaurant Loos.

En zo zijn we weer terug bij de lunch, waar niets van het bovenstaande is besproken. Alle feitjes waren netjes inge-

studeerd en uiteraard had ik daar allerlei interessante vragen bij, maar het is er niet van gekomen. Voordeel van deze hele situatie is, dat ik haar weer te spreken moet zien te krijgen om toch een verhaal te kunnen maken.

Wel hebben we het even gehad over de documentaire “All My Tomorrows”. Een week na de lunch wordt deze uitgezonden door de IKON. Het is een mooie documentaire geworden over een moeilijk onderwerp, kanker. Gevolgd worden allerlei mensen, die beroepsmatig bezig zijn met de ziekte, van nachtzuster tot onderzoeker. Er ontbreekt een voice-over die de filmscènes aan elkaar praat, maar echt missen doe je het niet, de beelden spreken voor zich. De film begint en eindigt met een jongen van 7 jaar, die in de klas een spreekbeurt geeft over het onderwerp. Geschakeld wordt er tussen deze naïeve, de academische en ook de praktische benadering van kanker. Een heel compleet verhaal in negentig minuten.

Hoe ben je door het Erasmiaans heengegaan en heeft het Gymnasium iets betekend voor je huidige werk?

Toen ik op het Erasmiaans kwam had ik twee jaar in Wenen op een Gymnasium gezeten. Het school-systeem was daar anders, dus wat hier de laatste twee jaar van de lagere school waren, heette in Wenen de eerste twee jaar van de middelbare school. Zodoende had ik al een geestelijke ‘voorsprong’, omdat ik de ‘grote school’ al gewend was. Het was ook een heel strenge nonnenschool, (Die Schule der Dominikanerinnen), een meisjeskostschool waar je intern, halbintern, en extern op kon zitten. Ik was daar extern. De meisjes droegen een uniform, behalve ik, omdat ik er niet zo lang zou blijven, dus was ik de enige zonder donker blauw jasje in de klas. Toen ik terug was in Nederland en de eerste schooldag op het Erasmiaans kwam, was het voor mij vreemd om ‘weer’ in de eerste klas te zitten en het kwam allemaal nogal los op me over. Om je een voorbeeld te geven: als er in Wenen een andere lerares (een andere non) de klas in kwam om iets te vragen aan de lesgevende non, dan moest iedereen opstaan en net zo lang blijven staan totdat ze uitgepraat waren. Al was je net een proefwerk aan het maken. Er was maar één non-non, en non-vrouw, dat was de geschiedenisleraar, der Pleschberger, en wij noemden hem ‘der Pleschi’. Die liep zonder uniform, had een ringbaardje en droeg van die suède bordeelsluijpers. Met hem hadden we de grootste lol, verder was het zwaar en streng. Met die achtergrond, verliep het eerste gymnasiumjaar in Rotterdam nogal vlekkeloos, ik sprak de taal goed en had nergens moeite mee. Later, toen de bètavakken mij par-

ten gingen spelen, was het wel even kiele-kiele qua overgaan, totdat ik ze allemaal mocht laten vallen na de vierde klas en in het Walhalla van de talen terecht kwam.

Is er een docent geweest, die je heeft beïnvloed of het talent in je heeft gespot?

Ik had altijd een heel goeie band met de leraren. Met Stout, de geschiedenisleraar, had ik denk ik wel de beste band. Toch vervagen de herinneringen nogal en de enige leraar die me juist van mijn talenten afgehaald heeft was de conrector, die, toen hij zag dat ik een foto van een schoolvoorstelling nam, goedbedoelend tegen mij zei dat ik een verkeerde foto maakte omdat ik mijn camera scheef hield. Toen kwam ik erachter dat al mijn foto's heel erg scheef waren en ik had dat nooit door.... Vanaf dat moment ging ik ‘recht’ fotograferen en maakte daarmee mijn eigen mooie stijl helemaal kapot en saai. Het duurde maanden voordat ik mijn eigen stijl weer te pakken had..

Je bent gevraagd voor de jury van de Gouden Kalveren, afdeling documentaires. Dat moet een erkenning zijn voor je oeuvre en je vakmanschap, maar je hebt al voldoende prijzen gekregen voor je werk. Doet het je nog iets?

Het is altijd heel leerzaam om in een jury te zitten, omdat je je eigen mening met die van anderen kunt vergelijken. Een prijs krijgen is één ding, een prijs géven iets heel anders! Ik zeg altijd dat een prijs meer over de jury dan over de film zegt, want ik heb veel prijzen gewonnen maar ook veel prijzen niet gewonnen, met dezelfde films. Bovendien ligt het bijvoorbeeld ook aan de voorselectie van de festivals, dus de ‘beste film’ bestaat bijna niet. Het is niet zoals met hardlopen dat er eentje echt het snelst rent. Dus ja, het is een andere tak van sport, het beoordelen.

Als je documentaires of korte films van anderen moet beoordelen, waar kijk je dan naar?

Of vorm en inhoud op een mooie, onvoorspelbare en ontroerende manier bij elkaar komen, één worden.

Met het uiterlijk van een actrice sta je eigenlijk aan de verkeerde kant van de camera. Zijn je acteerpresetaties bedenkelijk, heb je lensvrees, heb je het ooit geprobeerd?

Ik het uiterlijk van een actreuzel? Huh? Misschien ben ik nog nooit ontdekt. Deze, best filmische, foto (zie voorpagina, red.) maakte een vriendin van mij in de zomer in de caravan op een ochtend, net wakker en suf, en dan toch zo'n mooie foto... wie weet zit er nog een nieuwe carrière in met wat fotoshop eromheen. Ken

je die film met Fred Astaire en Gene Kelly, “Singin’ in the rain”? Waarin de actrice geen mooie stem heeft en die dan nagedubbed wordt. Met die meesterlijke ontknoping.

Er staan op je CV nog wat onafgemaakte projecten; wat mogen we in de nabije toekomst van je verwachten of heb je ook last van de kunstsubsidiedip en wordt het een krantenwijk?

Ik wilde al bijna aan de bedelstaf gaan, maar gelukkig werd een filmplan van mij vorige week gehonoreerd, dus kan ik weer gaan filmen, voor Het Uur van de Wolf. De film gaat ‘De Balletmeesters’ heten. Ik citeer de logline: “De rol van de balletmeesters is cruciaal: als levende schakel tussen verleden en heden geven zij de bijzondere kunstvorm die ballet is, door. Het erfgoed en het topniveau van 50 jaar Het Nationale Ballet ligt in hun handen.”

Koffie

Om een mooi eind aan dit interview te maken, ontmoet ik Sonia nog een keer voor een bak koffie op de Oude Binnenweg. Inmiddels is het “zwaar weer”-gevoel bij Sonia verdwenen en heeft ze er tien dagen Barcelona op zitten met haar jongens. Ze straalt. In plaats van de tijd goed te besteden aan dit interview verzanden we weer in een komisch en levendig gesprek over allerlei onderwerpen des levens. Eerste aanleiding hiervoor is de snor van de dame achter de toonbank van de Coffee Company. Het lijkt een tattoo, maar volgens Sonia is het erop getekend. Ze bekent dat zijzelf ook snorrend is. Er is niets van te zien, want “er is onlangs aan gesleuteld”. Vervolgens begint ze over haar onzichtbare baard en zie ik een zinnig einde aan dit interview door mijn handen glijpen.

Na twee en half jaar stalken is dit dus het interview, waar ik mijn zinnen op gezet had, toen ik met de vernieuwde Tolle begon. Dat bedenk ik me als Sonia vraagt of ze haar tweede sandwich mag ruilen met de mijne. Dat had ik haar min of meer toegezegd. Ze vraagt het lief, daar zit het hem niet in, maar als zij twee en half jaar lang de lastpost mag uithangen, dan mag ik ook een keertje dwars liggen. “Nee, Sonia, die krijg je niet!” Voor mijn gevoel staan we even quitte, heel even maar.

*“Een prijs
zegt meer
over de jury
dan over
de film”*

Links: Nicolette Knol en rechts: Emma Brouwers

De Nieuwe Lichting: 6

De meiden schieten al aardig op. Ze zitten nu in de derde en mogen gaan nadenken over wat ze in de toekomst willen gaan doen. Vakkenpakket samenstellen, profielen? Is er nog zoiets als alfa en bèta? We vragen het aan ze en peilen direct maar even of er een bijzonder beroep in het verschiet ligt.

Alles goed dames?

Emma: Ja zeker!

Nicolette: Ja, het gaat heel goed. Eerste periode zit er bijna op en ik ben er goed door heen gekomen. De proefwerkweek zat midden in de periode, voor de eerste keer, dat was best zwaar, vond ik. Ondanks dat heb ik wel mooie cijfers op mijn rapport straks (hoop ik).

Zijn jullie bijzonder?

Emma: uhm bijzonder?

Nicolette: Ja toch?! Iedereen is toch bijzonder? Maar, omdat ik een gymnasiast ben hoef ik me toch niet bijzonderder (of beter) dan andere mensen te voelen?

Moeten er al keuzes gemaakt worden? Vakken, profielen, alfa/bèta?

Emma: Bijna wel ja!

Nicolette: Daar moet nu inderdaad al over nagedacht worden! Snel, hè? We hebben ook al een keer voorlichting gekregen over de profielen. In januari gaan ze vragen of je al een idee hebt en je definitieve keuze is op 4 april!

Jullie worden later arts of advocaat; daar worden jullie ook voor opgeleid. Mee eens?

Emma: Ik heb nog geen idee wat ik wil doen. Maar gelukkig heb ik ook nog even.

Nicolette: Vorig jaar wilde ik advocaat worden, nu denk ik ook wel eens aan arts worden. Je kunt volgens mij zo je profiel kiezen dat je er nog verschillende beroepen bij openhoudt. Zo hoef je later pas definitief te kiezen.

In deze Tolle staat artikelen over een actrice, een filmmaakster en een beeldhouwer. Dat zijn pas leuke beroepen. Wat wordt jullie beroep als je mocht kiezen?

Emma: Zangeres natuurlijk!

Nicolette: Ik zou dan denk ik architect kiezen. Maar helaas ben ik daar niet creatief genoeg voor en ik kan ook niet zo goed tekenen. Hoewel ik heb gehoord dat men nu computers gebruikt om te ontwerpen.

Het is niet gebruikelijk, maar ook oud-Erasmianen kunnen op het verkeerde pad terecht komen. Hoe crimineel zijn jullie inmiddels?

Nicolette: Ik ben niet crimineel, ik drink nog niet, rook nog niet en steel ook niet. Braaf, hè? ;) Maar ja, ik ben ook nog maar veertien.

Emma: Niet, denk ik. Hoop ik hahaha. Nee ik ben niet crimineel, nog nooit iets gestolen of zo.

Gaan jullie stage lopen? Op alle scholen zijn leerlingen op zoek naar maatschappelijke stageplaatsen, jullie ook?

Emma: Ik weet het nog niet! Dat is nog niet gezegd in ieder geval

Nicolette: We hebben vorig jaar op school een verplichte maatschappelijke stage gedaan. Maar ik ben ook nog van plan om er een zelf te gaan doen.

De school is er de afgelopen jaren voor jullie geweest en heeft alles in het werk gesteld om het jullie naar de zin te maken. Wat doen jullie terug voor de school?

Nicolette: Ik gedraag me, zodat de school geen 'last' heeft van mij. Maar ik doe er ook mijn best voor om over te gaan en klasgenoten helpen als dat nodig is.

Emma: M'n uiterste best doen natuurlijk en ik hoop dat ik weer over ga!

Zijn er nog feestjes of is dat niet aan jullie besteed?

Emma: Ja natuurlijk! De feesten zijn altijd super leuk en ik ga er graag naartoe

Nicolette: Jawel, de feesten zijn altijd erg leuk om naartoe te gaan.

Volg je je vrienden en vriendinnen van de basisschool nog of is het contact verloren gegaan?

Nicolette: Ik woon in de buurt van vriendinnen van de basisschool dus ik heb af en toe nog contact met ze, maar toch is het contact grotendeels verloren gegaan.

Emma: ja ik ben nog met veel vriendinnen bevriend.

Jullie groeien op met Hyves en Facebook. Is dat nog "hot" of zijn jullie hele dagen aan het pingen en chatten?

Emma: Facebook is handig voor mensen die je niet zo heel goed kent. Ik ga bijvoorbeeld altijd op zeilkamp en die vrienden heb ik dan op facebook. Hyves is echt helemaal uit daar zit ik nooit meer op. Ik gebruik wel whatsapp maar msn niet meer. En verder zit ik heeel veel op twitter net als iedereen op aarde. Twitter is helemaal "hot" zoals jij het zei.

Nicolette: Ik heb wel Hyves, maar eigenlijk gebruik ik dat net als Emma ook nooit meer. Wel zit ik soms nog op msn, maar ook minder dan vroeger. Ik heb geen Twitter, want ik heb geen internet op mijn telefoon, dus dan zou ik er alleen wat aan hebben als ik thuis ben.

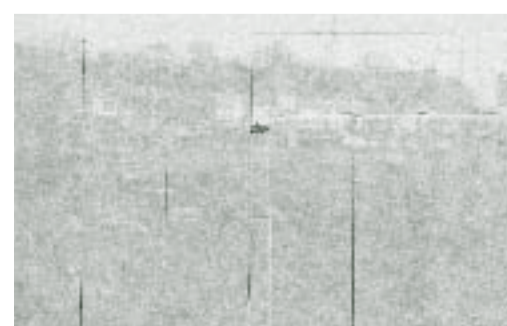
Wat is er verder nog te melden? Graag een mooie anecdotte om mee af te sluiten over iets wat gebeurd is op het EG.

Emma: we zitten nu dus in de derde en het is lastig maar wel heel leuk. Bijna in de vierde dus bijna een bovenbouwer! Ik heb mogen optreden op de promotie met zingen en dat was echt supergaaf. Verder is het nog steeds heel leuk op het Erasmiaans en ik hoop dat ik hier m'n school af mag maken. Ik heb nog steeds geen idee wat ik later wil gaan doen maar ik weet zeker dat de leraren me daarbij gaan helpen. Het gaat gewoon helemaal top!

Nicolette: Op school hebben we laatst een leuk optreden gekregen, in de hal, van een paar schoolgenoten, die in een band zitten. Toevallig zitten ze ook bij Emma en mij in de klas. Dat was heel leuk om te zien en te horen.

Kijk dan! De meiden schieten lachend door het Erasmiaans heen, hebben het enorm naar hun zin en zitten te broeden op een profiel en moeten zoetjes aan keuzes gaan maken. Volgend jaar wacht de bovenbouw. Ze zijn braaf, niet crimineel en ze zijn natuurlijk gewoon wel bijzonder, want ze staan al voor de zesde keer in de Tolle.

door WALTER BAGHUIS

▲ HBF - De 8 foto's van de vrouw die langzaam verdwijnt in de stad (die ik met doorzichtige tape heb afgeplakt)

Sander Uitdehaag

Al zoekend werd hij geboren. Getraind als assessor op het Erasmiaans, spreidde hij zijn vleugels uit over menig continent, gewapend met pen en camera, tussendoor studies verslindend bij de vleet: filosofie, literatuurwetenschap, fotografie en beeldende kunst.

door **WALTER BAGHUIS**

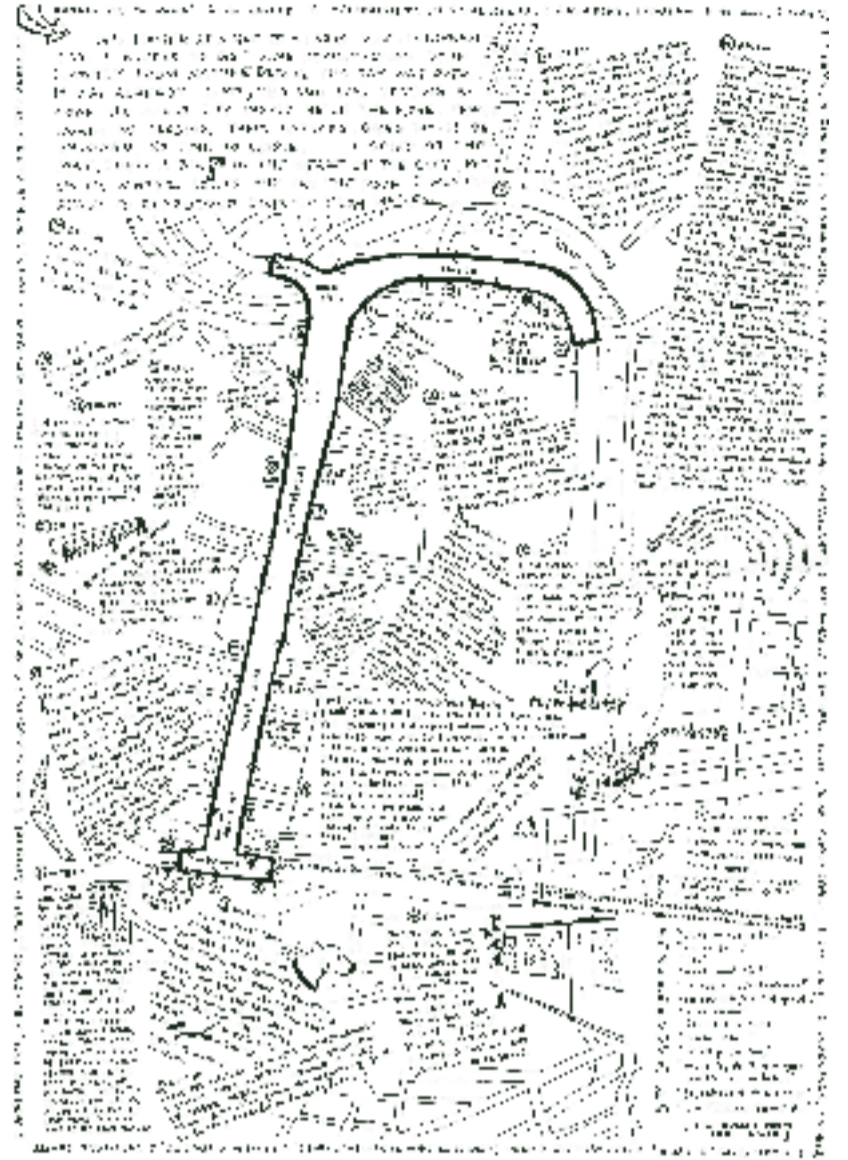
Hij noemt zichzelf een professioneel probeerder, anderen typeren hem als een mestkever op de regenboog, zijn dochter spreekt van iemand die de grenzen van ieder medium oprekt, en een gewiekste kunstdocent stelde ooit treffend dat voor Uitdehaag in de poging het doel besloten ligt. De graal is een illusie, lang leve de queeste!

De wereld is een vat vol mogelijkheden en het leven een onophoudelijke performance. Alledaagse situaties op straat worden door zijn ogen potentiële scènes waarin de mensen acteurs zijn in het constant wisselende decor van de stad.

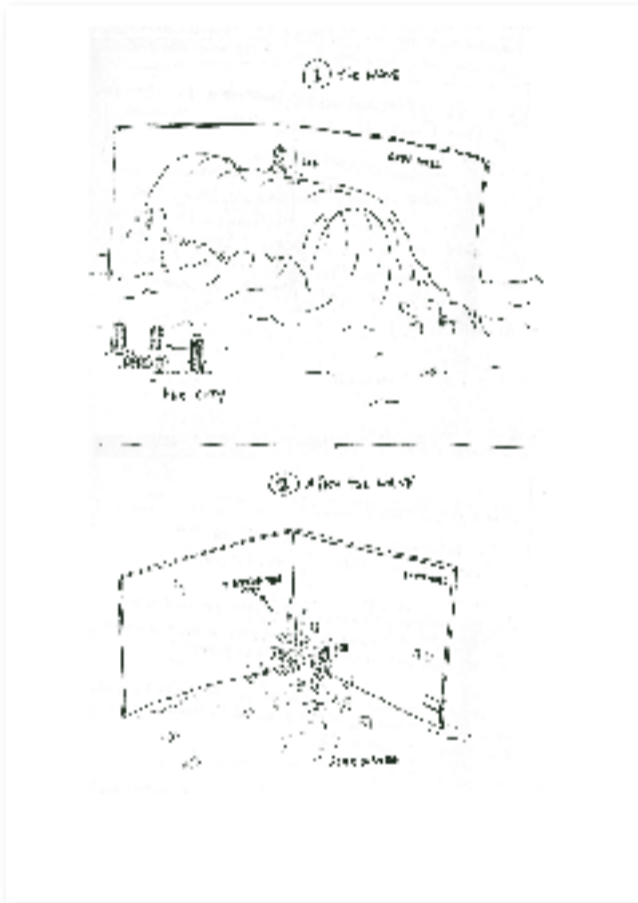
Over mijn werkwijze

Ik maak installaties of collageachtige tentoonstellingen. Fotografie neemt daar de grootste plek in, maar ik werk ook met tekst en illustratie, en soms met video en voorwerpen. De twee bijgevoegde schetsen ('the wave' en 'after the wave') visualiseren zo'n beetje wat ik voor mijn gevoel doe: ik rol door de stad en destilleer een aantal toevallige ontmoetingen en situaties, die ik vervolgens bewerk, verknip, verander en ten slotte presenteer als een alternatief om naar de alledaagse omgeving te kijken.

Omdat alles tegenwoordig te koop is, is al mijn werk dat ook. Neem vooral contact op met sanderuitdehaag@gmail.com of bel me: 06-49708613

◀ **THE WAVE & AFTER THE WAVE** –
De dubbele schets in een expositieruimte

▲ **R-WALK** – De tekening van de wandeling door Amsterdam (ik zocht en vond de letter 'r' op de kaart van Amsterdam en liep die af gedurende een middag en avond, voortdurend notities makend van mijn directe omgeving)

◀ **HET CONTACTVEL** – TITEL: ZELFPORTRET – ONDERWEG MET GEORGES PEREC
36 foto's achter elkaar genomen in 6 rijen van 6 die samen één nieuwe foto vormen

STROKENFOTO – TITEL: NEW ORLEANS ▶

Interview: Ernest van der Kwast

Klaar voor de volgende stap

Het is zijn vierde roman maar wel de eerste waarmee hij doorbrak bij het grote publiek. In *Mama Tandoori* beschrijft Ernest van der Kwast hoe het is op te groeien als zoon van een bijzondere, maar onmogelijke Indiase moeder, “de moeilijkste moeder van de wereld”. Het boek werd genomineerd voor de NS publieksprijs. Inmiddels is de theaterversie van het boek in de maak. Zijn literaire loopbaan lijkt hiermee in een versnelling te komen.

door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

De in Bombay geboren Van der Kwast publiceerde eerder onder de pseudoniemen Yusef el Halal en Sieger Sloot. Zijn veel geprezen roman *Mama Tandoori* vertelt het verhaal van zijn jeugd, met de knoet geregeerd door een wel heel dominante moeder die halsstarrig aan haar Indiase gewoontes vast blijft houden. Parallel hieraan lopen de verhalen van zijn andere familieleden. Over zijn vaders broer, oom Herbert, het zwarte schaap van de familie die zonder iets te zeggen verdween om zijn geluk te beproeven aan de andere kant van de oceaan; een ontroerende passage over eenzaamheid en levensvervulling. Over zijn lievelingstante Jasleen, één van de acht zussen van zijn moeder, die zoveel op zijn moeder leek maar nog veel lastiger was. Ooit was ze een veelbelovend atlete maar in de knop gebroken omdat ze van haar ouders niet naar de Olympische Spelen mocht maar moest gaan studeren. Over zijn Uncle Sharma die zijn grote droom om Bollywoodacteur te worden heeft waar kunnen maken.

Maar de hoofdrol is weggelegd voor de moeder van Van der Kwast, een overheersende vrouw bij wie haar echtgenoot niets heeft in te brengen en die de levensloop van haar drie zoons helemaal naar eigen hand wil zetten. Als het niet loopt zoals ze wil, wordt iedereen met hel en verdoemenis bedreigd en dient de moeder zo spoedig mogelijk gepacificeerd te worden. Zo moeten haar zoons naar de universiteit om econoom, advocaat of dokter te worden. Ze is ervan overtuigd dat haar oudste zoon, die verstandelijk gehandicapt is en niet kan lezen, schrijven, rekenen en klokken, zal genezen van zijn kwaal en een grootse toekomst in het vooruitzicht heeft. En mocht het anders lopen, dan verbrandt zij een vuilniszak op het terras om de boze geesten te verdrijven.

Haar zuinigheid is ongeëvenaard. Overal ziet ze aanbiedingen en koopjes en meermaals brengt ze het hele gezin in verlegenheid door op werkelijk alles af te dingen. Als de blikken kattenvoer in de aanbieding zijn, koopt ze de hele voorraad op, ook al hebben ze thuis alleen een cavia. Familie en vrienden worden dan bij feestelijke gelegenheden verblijd met een blikje kattenvoer in een mooi cadeaupapiertje gewikkeld.

“In de supermarkt wees mijn moeder op een pallet pennywafels. Ter geruststelling zei ze: ‘We kunnen ze in tassen en dozen doen.’ Het stelde mij allesbehalve gerust. Ik wilde weglopen, wegrennen, zo hard als mijn benen me dragen konden. Maar mijn moeder zei: ‘Schiet op, anders zijn andere mensen ons voor.’ Welke andere mensen, wilde ik vragen. Welke andere mensen willen een pallet pennywafels kopen omdat ze

in de aanbieding zijn? Volgens mij bestonden ze niet of waren ze veilig opgesloten.”

Haar gedrag is soms schaamteloos en Van der Kwast is schaamteloos eerlijk zoals hij erover vertelt. Hij doet geen poging de scherpe kantjes ervan af te halen. Je vraagt je als lezer wel af of hij de geschiedenis van zijn jeugd niet heeft vervormd door de gebeurtenissen zwaarder aan te zetten of te verzinnen. Want je mag in ieder geval hopen dat zijn moeder in werkelijkheid in het gebruik wel meevalt.

Mama Tandoori is een vlot geschreven boek, vol humor als wapen tegen ellende. En als je zin voor humor hebt dan worden al die eigenaardigheden opeens aandoenlijk. Maar het is ook een ontroerend verhaal. Het verhaal van de nooit aflatende hoop van een moeder om haar gehandicapte zoon weer gezond en gelukkig te zien.

We ontmoeten Van der Kwast bij Hopper op 11-11-11. Dat zou een memorabele dag kunnen zijn. Ik besluit eens uit te zoeken of ik hier dan iets mee kan als opening voor het interview maar ik kom niet verder dan de start van het carnavalstheater.

Ik wil nu toch wel graag weten wat waar is en wat niet, maar Van der Kwast laat de waarheid verdwijnen achter een rookgordijn.

“Er is heel veel waar maar ook niet waar. Het is een boek zoals ik elk boek schrijf. Ik vind verbeeldingskracht het belangrijkste instrument van mijn schrijven. Ik zou niet zonder kunnen. Misschien dat mensen nu denken, jee wat een vreselijk mens is die moeder maar er spreekt ook een hoop liefde uit. Mijn moeder is ook een lieve vrouw. Ik ga niet zeggen wat waar is of niet. Dat is een beetje de magie van mijn boek. Een goochelaar verklapt ook zijn trucjes niet aan het publiek. Dat verpest zijn show.”

De kracht van je boek is toch wel de humor.

“Niet alleen humor hoor. Maar ik wilde het verhaal wel op een luchtige manier vertellen. De schrijver A.L. Sniijders heeft gezegd: het leven is loodzwaar maar het verhaal over het leven mag niks wegen. Dat geldt ook voor mijn boek. Je gaat erover nadenken. Het heeft ook een verdieping waarom die moeder zo is. Dat komt ergens vandaan.”

Was je jeugd zwaar?

“Ik heb een mooie, warme jeugd gehad. Maar ik heb ook wel gehuild: waarom zijn wij zo anders?! Op een gegeven moment kwam er bij mijn moeder ook te veel stress. Dat heeft ook zeker te maken met mijn

oudste broer die verstandelijk gehandicapt is. Dat is wel een aanslag op haar karakter en moed geweest en hij was erg moeilijk in zijn puberteit. Ik was ook lastig trouwens.”

Je vader moet wel van rubber zijn om het kleinere gedrag en dat eeuwige afdingen van je moeder te kunnen accepteren.

“Mijn vader leest graag de krant en doet graag wetenschappelijk onderzoek en als hij die twee dingen kan doen, dan vindt hij het wel best. En wat die zuinigheid betreft: mijn vader heeft in 2001 nog een nieuwe auto gekocht, zonder airco, zonder elektronische deurvergrendeling, zonder elektrische ramen en mijn moeder was niet eens mee! Die generatie was spaarzaam. Onze generatie heeft een beetje teveel van alles en je ziet dat nu ook misgaan.”

Je boek wordt nu bewerkt voor het toneel. Heb jij daar nog veel in te zeggen?

“Ik heb bewust wat afstand genomen want ze wilden dat ik mee zou schrijven. Ik geef adviezen maar meer in de zin van extra input. Ik ben de enige die weet wat er echt gebeurt is. Je wilt voorkomen dat het niet nog een keer het boek is maar méér dan het boek. In zo'n boek past ook niet alles, veel zit er niet in. Ik heb pas drie scènes gelezen maar ik heb vertrouwen in regisseur en scenarist Daniël Samkalden en in de cast!”

Komt er een vervolg op *Mama Tandoori*? Wordt het de opmaat tot een humoristische serie over jeugd sentiment of zit een vervolg van hetzelfde genre er niet in?

“Dat wordt me vaak gevraagd maar, nee, daar heb ik absoluut geen behoefte aan. Je moet groeien als schrijver en de volgende stap maken. Mijn volgende boek wordt heel tragisch, over oude eenzame mannen.”

Heb je veel met India?

“Ik vind het leuk dat ik in Bombay geboren ben. Verder heb ik niet echt zo'n link met India. Ik voel me er wel thuis, vind het er heerlijk. Ik zou er best vaker naartoe willen gaan. Mijn tante Jasleen is een paar maanden geleden overleden en ik had haar nog graag willen zien maar ik heb twee kleine kinderen dus dat is lastig. Bovendien ben ik al veel op pad voor mijn werk.”

Samen met zijn vriendin en hun twee jonge kinderen woont Van der Kwast ten noorden van Bolzano in Italië. Spreekt hij ook Italiaans?

“Si, parlo italiano. Ik ga ervoor naar school en kan me verstaanbaar maken. Het is een

tweetalig gebied waar we wonen, Duits en Italiaans. Wij spreken Duits. Maar met mijn kinderen spreek ik ook Nederlands. Ik spreek zelf geen Hindi, de taal van mijn moeder, en dat heb ik altijd erg jammer gevonden. Taal is zo belangrijk. Je bent achtergesteld als je een taal niet goed spreekt. Ik heb de taal van mijn moeder niet meegekregen en dat vind ik een verlies. Mijn boek is trouwens ook in het Italiaans verschenen! Derde druk inmiddels.”

Is het ook in India verschenen?

“Nee! Neem nou een film als *Slumdog Millionaire*, een heel mooie film over Indiërs en over liefde. Maar de Indiërs zelf zien dat anders, die zien het als een aanval omdat er ook zoveel armoede in voorkomt. Dat willen ze allemaal niet zien.”

Wordt je werk vergeleken met andere schrijvers?

“Jazeker! Ik ben ontzettend veel met Arnon Grunberg vergeleken. En met Ronald Giphart. Maar vergelijken vind ik een gebrek aan talent bij de recensent. Het is zo makkelijk om iemand in een hokje te duwen. Eigenlijk zijn er maar een paar recensenten die ik hoog heb zitten. Die schrijven literatuur op zich en dat is zo knap. Arnold Heumakers (NRC-recensent, red.) is er zo één. En Willem Jan Otte in de *Groene Amsterdammer*, die een boek van J.M. Coetzee besprak. Hij pakt één kernzin uit het boek en schrijft daar een recensie omheen. Dat is gewoon liefde.”

Hoe goed zou je zelf willen zijn?

“Ik ben best tevreden.”

Wat talent betreft. Net als Grunberg?

“Nee, dat zou ik niet willen. Kijk, Grunberg is een maniakaal schrijver. Hij MOET schrijven. Ik vind het heerlijk om mijn kind in de lucht te gooien. Ik neem daar tijd voor. Een kind kost een boek. Maar voor schrijvers als Konstatin Paustovski, een Russische schrijver, en James Salter heb ik de grootste bewondering. *Burning the Days*, van Salter, is zo verschrikkelijk goed geschreven! Elke pagina, elke zin is een genot. Dat absorbeer je als je dat leest. En dat komt dan altijd ergens wel uit als je aan het schrijven bent maar het moet geen kopiëren worden.

Ik schrijf steeds minder ‘Hollandse’ boeken. W.F. Hermans die ik op school heb leren lezen, is een geweldig schrijver. Maar hij is ook wel een beetje een accountant. Er staat namelijk geen woord te veel in. En dat is toch wel een hele tijd zo geweest in de Nederlandse literatuur. Heel efficiënt allemaal. Het wordt nu wat meer, wat rij-

ker. Ga voor schoonheid! Het mag best wel wat meer zijn.”

Maak je je zorgen over je toekomst als schrijver?

“Soms wel. Ik denk wel eens: had ik niet toch beter econoom moeten worden? Tot twee jaar terug heb ik in de horeca gewerkt. Dat is niet erg om te doen maar wel zwaar. Je ligt erg laat in bed en ik ben een ochtendmens met schrijven. Ik voel me wel bevrijd dat ik nu echt kan schrijven. Maar ik kan wel wat pessimistisch zijn over de toekomst. De digitalisering met E-books bijvoorbeeld: hoeveel boeken worden er niet gratis gedownload! Ik lees mijn boeken weliswaar ook steeds meer digitaal omdat ik veel reis. Maar ik zie het papierenboek ook weer niet snel verdwijnen hoor. Als je naar het zwembad gaat, leg je je I-pad niet op je handdoekje!”

Je schooltijd op het Erasmiaans?

“Ik ben die school zo dankbaar! Ik vond het een geweldige school! Ik ben ervan overtuigd dat als ik naar een andere school was gegaan, ik een ‘foute’ jongen geworden was, veel geld verdienen en zo. Van huis uit ben ik erg gepusht om te leren en dat deed ik ook braaf. Op het Erasmiaans heb ik ontdekt dat er nog veel meer andere zaken zijn dan leren.”

Kwam het er toen al uit dat je goed kon schrijven?

“Voor mij was het een openbaring. Als jongetje keek ik al bij de advertenties van de NRC wat je als bedrijfsjurist kon verdienen. Ik woonde in Kralingen, iedereen had daar twee auto's. Je moest slagen en succesvol worden en de beste weg was het gymnasium en dan een universitaire opleiding. Ik ben een eindje gekomen met mijn bachelors fiscale economie. De liefde voor de literatuur is gewoon aangewakkerd op het Erasmiaans.”

Hoe ging dat proces dan?

“Ik ben economie gaan studeren voor mijn moeder. Maar vanaf het moment dat ik van het Erasmiaans af ging, wist ik al wel dat ik schrijver wilde worden. Dat durfde ik thuis niet te vertellen dus heb ik eerst netjes mijn bachelors gehaald. Maar daarna heb ik wel gezegd: Mama ik ga je ongelukkig maken. Ik word schrijver! Uiteindelijk is het goed gekomen maar ze heeft wel een vuilniszak verbrand om de boze geest uit mij te verdrijven!”

De geesten zijn bezworen! Van der Kwast heeft zijn literaire belofte ingelost en zijn moeder is zijn meest toegewijde fan!

Interview: Mario Strörmann

Moeilijke tijd? Ach!

Tijdens een gesprek met Mario Strörmann (1955), waarin hij in kort bestek zijn levensloop de revue laat passeren, kan het je als luisteraar zo nu en dan best duizelen. Een greep uit zijn tijdrovende bezigheden de afgelopen vijftig jaar: levenslange kraker, straatmuzikant, bajesklant na een gewapende overval, drugsgebruiker, rockartiest, joyrider in Kevers, anarchist, liedjesschrijver, wereldreiziger... maar ook tweemaal grootvader en – o confronterend gegeven – de eerste bewoner van een heuse seniorenflat die uw verslaggever van zijn generatie kent. En dan nu trotse eigenaar van het bedrijf de Groene Pakketdienst (lees: je het schompes trappen over 's Heren wegen op een eko-bakfiets met spullen). In de wervende folder: 'Wij vervoeren en bezorgen CO2-vrij in de regio Rotterdam met transportfiets'.

door **JOOST J. DE MAN**

En dan dacht ik nog dat ik een bewogen leven leidde, met viermaal per week van Rotterdam naar Den Haag v.v. met RandstadRail! (Grapje.) Die Mario toch. Moet de liefste bankrover aller tijden zijn. Maar ik loop op de zaken vooruit. Laten we bij het begin beginnen: nu eens geen hoerverhalen over een oud-Erasmiaan die het tot aan de maatschappelijke top – intellectueel, amoureu, financieel, bij voorkeur een combinatie – heeft geschopt, maar één die een half bohemien/artistiek half semicrimineel leven leidde, akelig dichtbij de zelfkant.

Een verzoek om "oud fotomateriaal", dat het altijd zo goed doet bij artikelen als deze, moet makkelijke prater Mario Strörmann met een categorisch "helaas..." beantwoorden. Immers, tot tweemaal toe is een woning van deze notoire exponent van de kraakbeweging met ferme hand ontruimd, waarbij de ongenode gasten van staatswege er ehh..., laat ons zeggen, een nogal weinig invoelende houding op nahielden jegens de aange troffen boedel. Veel van Mario's huisraad verdween in mysterieuze containers om er nooit meer uit te komen. Dus ook zijn fotoboeken. De meest recente keer le-

verde de hardhandige houding van de ontruimploeg hem later, dankzij zijn advocaat Rogier Scheltes (examen 1976) – van Advokatenkollektief Rotterdam, let op de k's in de spelling – een fijne schade loosstelling op van 23 duizend keiharde guldens. Kom daar nog 's om.

Maar daarmee heb je je jeugdfoto's nog niet terug. Maar wij Erasmiënen van eind jaren zestig, begin jaren zeventig kunnen ons broodmagere Mario, met zijn karakteristieke blonde sluikehaar en babyface, nog prima voor de geest halen. Wat het laatste akkiefetje als kraker van een huis hem eveneens opleverde was een door de rechtbank opgelegd "persoonlijk kraakverbod" voor de Kralingse Sionstraat, een naar het schijnt uniek predicaat. Dwangsom bij overtreding: duizend euro per dag.

Mario ziet er, op maandagochtend aan de koffie in Westerpaviljoen, hoek Nieuwe Binnenweg en Mathenesserlaan, patent uit. Halflang haar, keurig verzorgde gitaar nagels (links kort, rechts lang), onopvallende kledingkeuze, hier en daar een forse rimpel en wat zakkend gelaatsvel, maar je zou 'm geenszins midden vijftig schatten. En dat terwijl de afgelopen an-

derhalf jaar loodzwaar waren. En hij is nóg niet de oude. "Lang verhaal, maar naar nu blijkt heb ik in 1977 aan de grens tussen Afghanistan en Iran door een besmette injectienaald hepatitis-B opgelopen," verhaalt Mario luchtigjes. "Dat heeft decennia lang gesluimerd, levercirrose was het gevolg. Wist ik veel. Totdat ik vorig jaar april met loeiende sirenes werd opgenomen in het ErasmusMC, met een maagbloeding."

Ho even. Ik hoor je zeggen: Afghanistan, levercirrose, injectienaald, 1977...

Mario: "Okay, in jouw tempo dan. Vlak na mijn middelbare schooltijd besloot ik samen met m'n vriend Guus Jonker op reis te gaan naar India. Liftend. We zijn er uiteindelijk nooit gekomen, maar dat doet er nu niet toe. In een grenspost tussen Afghanistan en Iran namen we ieder de verplichte cholera vaccinatie. Ik zie de arts nóg die smoezelige spuit uit de koelkast halen: hij was zo'n beetje halfvol en de naald ging huplaakee bij Guus en mij in de bovenarm, beetje vloeistof eruit en de rest weer terug. Tja, wie weet hoe vaak die man dat al had gedaan met diezelfde naald. Daarna ziek geworden allebei! Ziek! Ik alsnog cholera, Guus dysenterie. Afijn, drie en dertig jaar later val ik in mijn huisje in Kralingen ineens flauw, spuwde bloed. In de ambulance naar 'Dijkzigt'. In ellenlange gesprekken met de artsen daar over mijn medisch dossier kwamen we tot de slotsom dat in die verdomde spuit de hepatitis gezeten moet hebben. Ik heb ter herstel bijzonder vervelende kuren moeten ondergaan, de afgelopen achttien maanden. Fijne medicijnen, die zorgden voor totale haaruitval, huiduitslag, verkleuringen over m'n hele lijf, depressies... En binnen tien jaar zal ik tóch een levertransplantatie moeten ondergaan, anders. Nou ja, ik leef nog tenminste."

Wel, eh, tijd voor iets leuks. Naar zijn Erasmiëanse tijd. Mario Strörmann kwam via Spangen en Hillegersberg naar het Erasmiëns waar hij opgroeide in een bij tijd en wijle straatarm gezin. De keren dat vader geen werk had en er 's avonds aardappelen met margarine op het menu stonden zijn niet te tellen. Mario haalde negens en tiens op de lagere school, en bekwaamde zich op de Rotterdamsche Muziekschool (later SKVR) op de luit en gitaar. De rapportcijfers voor vlijt en gedrag waren echter nooit hoger dan een 4 en 3. O ja, zó'n jongen, zult u zeggen.

Mario betrad in 1968 de gewijde baksteen aan de Wytemaweg. In 1B. Met klasgenoten als Tineke Laman, Jan Buschmann (†6/2011), Niek Vroon, Pamela Veder, Rob Kamminga, Marie-Louise Dutilh en Peter Broedelet... Niet bepaald een rustgevende omgeving voor een jongen met beperkte gaven op het gebied van vlijt en gedrag. Terwijl schrijver dezes – eveneens entreejaar 1968 – zich het fameuze bondsfeest in 1971 in het Hilton Hotel, met Earth & Fire als 'main attraction', als onbeschreven blad en volstrekt bleu herinnert, staat het feest voor Mario te boek als zijn eerste aanraking met marihuana, op basis waarvan hij de hele avond compleet stoned doormaakte, en startsein voor een diepe duik in een drogerende poel.

Ofschoon een begaafde leerling bleef Mario's optreden in de schaduw van de Medische Faculteit beperkt tot drie jaar. Daarna was de voorstelling afgelopen. Conrector Van der Velde had maar één woord voor Mario: plebs, aldus de drager van dit epitheton.

Na zijn havodiploma, dat wonderwel zonder noemenswaardige strubbelingen werd behaald, verviel Mario al snel in een zwart gat van een vriendenkring waarin drugsgebruik en liederlijkheid bon ton waren. "Iedereen in mijn Rotterdamse omgeving was toen hopeloos verslaafd aan heroïne. Om helemaal van de troep af te geraken sleurde ik Guus Jonker mee op reis. Dat was eind 1977. Ik verdiende een grijpstuiver als straatmuzikant, zang en gitaar, jawel. Toen we na al die maanden terugkeerden, onderging ik een cultuurschok hier. Wat 'n weelde, in vergelijking met de bittere armoede die we in Azië waren tegengekomen. Daar zat iets scheef. Wat recht moest, desnoods met geweld."

In schemerige panden in de lugubere binnenstad van Rotterdam, nog in de pre-stadsvernieuwingsstijl, hokten van de gangbare maatschappelijke paden losgezongen jongelui samen. 'Punk', nihilisme en kryptonanarchie vierden hoogtij. De plannen die tijdens die door drugs en drank vertroebelde samenkomsten werden gesmeed buitelden over elkaar heen in gekte en losbandigheid. Via via raakte Mario gelieerd aan het Universeel Bevrijdingsfront (UBF), dat een soort ludiek anarchoterrorisme als hoogste doel had. Daarbij hadden grote broer USA en zijn trouwe vazal West-Duitsland het vaak 'gedaan'. Om kort te gaan, vrienden van Mario besloten het huis van de Amerikaanse consul aan de Straatweg te beschieten, met een traangaspistool, om een 'statement' te maken tegen... nou ja, wat maakt het uit. Het hysterische verslag in de Telegraaf loog er niet om. Zou er in het bezadigde Nederland, koud bekomen van het hippietijdperk, plek zijn voor maatschappijontwrichtende subversiviteiten à la Rote Armee Faktion en Brigade Rosse?

De aanslag, waarbij de daders nota bene ontsnapten per tram, smaakte naar meer. Op 4 oktober 1977 pakten ze het

voortvarender aan. Doelwit: postkantoor aan de Kelloggplaats in Ommoord. Mario was inmiddels volleerd joyrider in Volkswagen Kevers en had voor transport van zijn door speed opgefokte kornuiten gezorgd: Freek, Willem, Peter, Dick en (daar is-tie weer) Guus. Heen en terug in twee verschillende auto's van identieke makelij. Tijdens de overval, compleet met nylonkousen over de hoofden, maakten ze 62 duizend gulden buit. Het was een vrijdag en dan was er veel geld in kas. (Achteraf bezien is een bloedbad door gelukkig toeval voorkomen omdat een aanwezige klant, een marechaussee, even tevoren zijn dienstwapen had ingeleverd, dat hij ongetwijfeld zou hebben trachten gebruiken...)

Mario: "De vlucht resulteerde in je reinste Comedy Capers: de tweede VW Kever weigerde dienst, waardoor we wederom genoodzaakt waren gebruik te maken van de goede diensten der RET: buslijn 37 ditmaal. Terwijl we in de bus zaten, met plastic boodschappentassen vol papiergeld, reden politieauto's af en aan, op zoek naar de VW Kever met de daders. Die echter tezelfdertijd anoniem gebruik maakten van het openbaar vervoer. We verdeelden de poet en gingen ieder ons weegs."

De eerste die gepakt werd was Peter, omdat hij, bewoner van Ommoord, regelmatige klant was in het postkantoor en een vrouwelijke loketbeampte verliefd op hem was. Zij herkende, dwars door de nylonkous heen, haar object van liefde op basis van zijn stem. De een na de ander liep tegen de lamp door weinig discrete geldsmijterij of verlinking. De laatste van de 'Kelloggbande' die tegen de lamp liep was... Mario Strörmann zelf, die inmiddels zijn deel van de buit in een professionele zanginstallatie en elektrische gitaar had omgezet en in een afgelegen boerderij te Dwingeloo de ene na de andere song schreef en opnam. De inval van het arrestatieteam kwam toch nog onverwacht.

Van de veroordeling tot drie jaar 'tuchthuis' heeft hij uiteindelijk twee jaar achtertralies doorgebracht. Goed gedrag, nietwaar. Het gevangenskloffie somt hij nog zo op. "Spijkerbroek, grijs overhemd, rode stropdas en blauwe trui. In voorarrest aan de Noordsingel, Veenhuizen, Alkmaar, open inrichting te Roermond. Het hele

land door. Moeilijke tijd? Ach. Ik was geen kinderlokter maar bankrover en stond dus in iets hoger aanzien. En ik was nog punker ook! Vreemde combinatie, vonden mijn celgenoten."

Tussen toen en nu verwekte Mario bij Irene zijn zoon Pablo (inmiddels 30) en bij Patricia zijn dochter Rosita (20). Pablo heeft twee kinderen: Nina van acht en Loek van drie. Niet aflatend trad Mario op als zanger/gitarist in de (lokale bekende band) Debiele Eenheid, solo als Strör en als Snowball Johnny, met een meer en meer door blues en country & western geïnspireerd repertoire. Met zijn eigen nummers heeft hij, naar eigen zeggen, een aardig stroompje royalty's op gang gezet. En nu dan de Groene Pakketdienst!

Mario grijnzend: "Zodra de weersomstandigheden het toelaten, pak ik de draad ervan weer op. Het is immers wel een Mooi Weer Onderneming..."

Aldus de prijslijst van de GPD:
"Standaard Pakket Dienst – Binnen 1 dag bezorgd, 25 kilo voor € 5.00 incl. Ruim tevoren reserveren! Mario Strörmann, Professioneel Fietser".

We wensen Mario oprecht geluk in zijn leven en met zijn lever.

1e rij, v.l.n.r.: Diederik Noordhoek, Hendrik-Jan van Gessel,

Mario Stormann, Ciske Keizer,

Petra Ruizenaar, Hanneke Jansen,

Rob(?) de Graaf, Hans Elshof

2e rij, v.l.n.r.: Maya Schippers, Josefine van 't Klooster,

Tineke Laman, Rob Kamminga,

Maarten Kastelein, Noortje Nuis,

Hans den Baas, Evert-Jan Smit, Frans de Vos

3e rij, v.l.n.r.: Joke de Lange, Annelies v.d. Vlucht,

Marjan Reitsma, Fedya Jacobs

4e rij, v.l.n.r.: Niek-Jan Ferwerda, Yves de Vries,

Robert Croll

The Beauty & the Brains: 6

Sigrid ten Napel, examenjaar 2011

is dit jaar begonnen aan de Toneelacademie in Maastricht. Een verassing is dat niet, want zij speelt al haar hele leven toneel en is inmiddels te zien in succesvolle films en TV-series. Dit seizoen is ze naast Ramsey Nasr te zien in de serie Overspel. Ze speelde ook de dochter van Rembrandt in "Rembrandt en ik". Volgend jaar komt "Alleen maar nette mensen" in de bioscoop met Sigrid in de rol van Naomi. De film is gebaseerd op het boek van Robert Vuijsje.

Je speelt naast Ramsey Nasr in "Overspel". Hebben jullie het veel over het Erasmiaans?

Mijn openingszin naar hem toe moet in elk geval iets met het Erasmiaans van doen hebben gehad. En daarnaast hebben we natuurlijk gesproken over alle docenten; wie zitten er nog steeds trouw op hun plek en wie zijn er vertrokken. Met als hoofdperson meneer Ouwkerk. En ook Ramsey's befaamde rollen tijdens het kersttoneel zijn niet onbesproken gebleven.

In "Alleen maar nette mensen" kan je jezelf spelen, dat moet een makkie zijn?

Ik kan me niet zo goed vinden in deze veronderstelling moet ik zeggen. In "Alleen maar nette mensen" speel ik een joods meisje uit Amsterdam-Zuid, die alles heeft wat haar hartje begeert, het liefst een kopie van haar doorgewinterde oud-geld schoonmoeder zou zijn en haar vriend David in alles bekneld. Ik daarentegen kom uit een klein boerendorpje, heb vrij weinig met de poeha van Amsterdam-Zuid en ben in het aangaan van een relatie een regelrechte ramp. Mezelf spelen doe ik daar dus niet, daarbij is jezelf spelen alles behalve een makkie, want in dat geval heb je niets om je achter te verschuilen. Speel je niet, maar BEN je. Het gemakkelijke aan de rol van Naomi is dat het een vrij vlak karakter is, ze ontwikkelt niet echt gedurende de film. Tegelijkertijd is dat ook een valkuil en moet je er voor zorgen dat ze dus niet saai en oninteressant wordt. Daar zit de moeilijkheid van de rol in.

Wat was je gaan studeren als je niet naar de toneelacademie had gekund of was er geen keuze?

In de derde heb ik gekozen voor de profielen Natuur & Gezondheid en Natuur & Techniek met als gedachtegang dat ik dan in elk geval alle kanten uit zou kunnen en dan voornamelijk toch die van Bouwkunde of Industrial Design in Delft. Echter, al vrij snel kwam ik erachter dat dit profiel niet mijn grootste interesse op wist te wekken en vanaf dat moment heb ik heel lang geen enkel idee gehad wat het zou worden. Pas een jaar terug kreeg ik bericht van de Toneelacademie Maastricht dat ik daar in december een speciale selectieronde voor mensen met veel praktijkervaring mocht gaan doorlopen. Zo gezegd, zo gedaan. Ik ben uit die ronde samen met één andere jongen aangenomen en daarna was het enige wat mij nog restte zorgen dat ik dat eindexamen zou halen en daarna vertrekken naar het zuiden.

Hoe is het Erasmiaans befallen? Zijn ze een beetje meegaand geweest met je uit de hand gelopen hobby?

Als ik zeg dat ik wat dit betreft geen betere school had kunnen treffen, is dat niet overdreven. Slechts in het begin bestond er denk ik een kleine huivering tegenover dat filmen, maar zodra duidelijk werd wat het allemaal in hield, stond niets me eigenlijk meer in de weg. De school heeft haar deuren zelfs eens om zeven uur open gedaan zodat ik een wiskunde herkansing kon maken en toch nog voor negen-

en weer naar de set kon rijden. Vooral het laatste jaar ben ik in alle waarschijnlijkheid meer afwezig dan aanwezig geweest. Dus dat zegt genoeg.

Ben je blij dat je Latijn en Grieks hebt gedaan? Daar heb je vast veel aan nu!

Of ik op de toneelacademie een voorsprong heb ten opzichte van hen die het niet hebben gevolgd, weet ik niet. Maar blij dat ik deze talen gevolgd heb, ben ik in elk geval wel! Gedurende de theorievakken die ik volg, allemaal een vorm van dramaturgie dan wel horizontale dan wel verticale dramaturgie en kunstgeschiedenis, komen regelmatig verhalen voorbij die ook mevrouw Jukema en andere docenten van de klassieke talen consorten de revue hebben laten passeren.

In deze Tolle zijn we op zoek gegaan naar bijzondere beroepen voor Erasmianen. Acteren is bijzonder, maar waren er dit jaar nog andere bijzondere studiekeuzes?

Hetgeen ik de meest bijzondere studiekeuze vind, is eigenlijk geen studiekeuze namelijk het welbekende tussenjaar. Als ik niet de kans had gekregen naar de Toneelacademie Maastricht te gaan, had ik zeker ook voor deze optie gekozen. Daarnaast bevindt Joris de Graaf zich momenteel in Amerika om een musicalopleiding te volgen. Ligt een beetje in elkaars verlengde.

Je bent duidelijk in beeld bij TV- en filmmakers. Wat mogen we op korte termijn van je verwachten en wanneer ben je te zien in je eerste internationale rol?

Ik ben nu net een maand klaar met de opnames van "Alleen maar nette mensen", met als restant m'n zwart geverfde haar. Momenteel zijn we het tweede seizoen van Penosa aan het opnemen en daarna zal ik, als alles lukt met school weer een vervolg op Overspel gaan draaien. Ik zeg als alles lukt met school, want de Toneelacademie is wat tolerantie op draaigebied het tegenovergestelde van het Erasmiaans en in principe mag ik geen enkele dag school missen en moet alles dus worden gedraaid in mijn vakanties en weekenden. Mijn internationale rol is dan ook voor mijn voeten weggekaapt, namelijk een film in Japan, maar daar heeft school een stokje voor weten te steken. Op 23 december komt VAST op tv. Een film over een meisje met een persoonlijkheidsstoornis in een gesloten

jeugdinstelling, waarmee we op het afgelopen Nederlands Filmfestival een gouden kalf voor Beste Televisiedrama hebben gewonnen. Deze is 23 december te bekijken op Nederland 2 om 23.15 en duurt 50 minuten.

Veel succes bij je studie en je loopbaan. We gaan je volgen!

door WALTER BAGHUIS

Maatschappelijke broederschap

Verbondenheid in de digitale wereld: een utopie of werkelijkheid. Deze gedachtegang vormde de basis voor het lanceren van een Erasmiaans Gymnasium Alumni groep op LinkedIn. Verbondenheid staat voor mij namelijk synoniem aan het Erasmiaans. De hechte band die Erasmiani tijdens en vaak nog jaren na de middelbare schoolperiode delen, is toch een opmerkelijke. Vriendschappen doorstaan de test der tijd, maar de EG band voegde daar nog iets aan toe: maatschappelijke broederschap. Of het nu is voor het verzamelen voor een goed doel, het propageren van de kwaliteit van het EG onderwijs of voor zakelijke contacten. De EG band staat daar voor garant.

Zodoende het oprichten van de EG LinkedIn groep. Een platform voor oud-Erasmianen om elkaar (weer) te vinden en indien nodig op zakelijk gebied te adviseren en supporten. Een steeds groeiend aantal leden, momenteel meer dan 650, die in allerlei bedrijfstakken, vaak bij grote ondernemingen, werkzaam zijn. Een niet te onderschatten netwerk, met de mogelijkheid om directe ingangen te verzorgen en kennis te delen. En in de huidige economie ook zeker kan helpen om de zoektocht naar banen te vereenvoudigen.

Het doel van de eerste fase was om een significant aantal leden te krijgen en een ongedwongen sfeer voor contact en interactie te bevorderen. Dit is zeker gelukt, gezien de snelle groei en het spam-vrij zijn van de groep. Uiteraard zien wij nog graag de overige Erasmianen, die een LinkedIn profiel hebben, zich aanmelden. En zeker ook de (oud-) docenten. En moedigen alle lezers dan ook aan om lid te (laten) worden. Dit gaat erg gemakkelijk met een aantal klikken. Een uitvoerige registratie is niet nodig. Na controle zal acceptatie veelal binnen één week plaats vinden. En als lid zijn er verder geen verplichtingen binnen de groep.

In de volgende fase hebben we als doel om eind 2012 minimaal 1000 leden te hebben. En daarnaast de interactie tussen leden te stimuleren. Ook zullen we een job-platform opstellen, waarbij leden elkaar kunnen contacten bij interesse in een bepaalde bedrijfstak of bedrijf. En waar ook vacatures door leden kunnen worden gepost. Het staat leden geheel vrij om hieraan mee te doen uiteraard. Ook zal worden bekeken of in 2012 samen met het EG en Tolle Belege een netwerk- bijeenkomst kan worden ingepland. Uiteraard op onze oude vertrouwde locatie, waar de meesten van ons dierbare herinneringen hebben. Verder innoveert LinkedIn snel door en zal ook onze groep dit zo veel mogelijk blijven volgen.

Kortom een digitale EG groep, waar eigenlijk elke Erasmiaan lid van zou moeten zijn en waar de belangen van de leden voorop staan. Een groep, die nog aan het begin van de digitale revolutie staat en waar de EG band centraal staat. Graag zouden we jullie dan ook allen willen uitnodigen om lid te worden en andere oud-Erasmianen te wijzen op het bestaan van de groep. Aanmelden kan via: www.Linkedin.com en dan zoeken op: Erasmiaans Gymnasium Alumni (logo EG). Tot daar!

Door: JASE PARVEEN CHOENNI, OPRICHTER ERASMAANS GYMNASIUM ALUMNI

En Raphael?

(Red: reactie op ons themanummer "Muziek" van juni 2011)

Wat een mooi themanummer was dat. In mijn jaren vijftig was er buiten de M en D avonden weinig muziek te beleven, geloof ik. Maar er kwam een nieuwe leraar Frans, dr N. P. Raphael. Ik weet weinig persoonslijks van hem, zelfs zijn voornaam niet. Het meeste is samengevat in een coupletje van ons lerarenlied:

Raphael, Raphael,
Als 'ignorant' zijn we niet in tel.
Musiceert, musiceert.
't Is maar bijzaak dat ie doceert.
Vertaal toch vrij, vertaal toch vrij,
Anders ben 'er bij hem bij.
Klein accent, rare vent,
Leidt ook soms weleens een band.

Zijn impact was groot. Door hem is Ineke Bijl Frans gaan studeren en zij is vast niet de enige geweest. Mij

heeft hij warm gemaakt voor de Provençaalse taal. Ik heb grote stukken van het epos Mireio vertaald en er later mijn dochter naar vernoemd.

Raphael nam het initiatief om tussen de middag een koor te leiden. Het sloeg geweldig aan. Hij liet ons o.a. Bizet zingen, het koor van de kindsoldaten: Avec la garde montante, nous arrivons nous voilà.

Maar de topper was een driestemmig liedje van Mozart: Piu non si trovano fra mill'amanti..., wat iemand vertaalde met "Honderdduizend minnaars zijn lang niet allen even fijn". Het lied sloeg ook over naar hen die niet naar de koorrepetities kwamen. Menige middagles begon met "Eerst even piu-en". Geen docent kon dat tegenhouden. En dan knalde Mozart door de klassen van de Unie 5AB en later Unie 6AB, zoals wij onze klassenband noemden.

Ineens was Raphael er niet meer. Het moet een hartinfarct geweest zijn of zo iets. In onze vakantie misschien? Maar uit deze paar regels blijkt dat hij niet vergeten is.

Door MARCO LEEFLANG (1953)

Stedebouwer of stedenbouwer ?

Wat is de rode draad? Waar en waarom ontbreekt de onderlinge verbinding tussen de bonte mozaïekale verzameling van personages die zich presenteren in de Tolle Belege van december 2011? Dat manco is te ondervangen met een "olleke bolleke", een symbolisch toverstokje waarvoor ik in dit verband zou willen aanbevelen Fabrice' meesterwerk "Komedianten trokken voorbij". Zet 'm op Erasmiaanse komedianten!

Kleine schrijvers verschillen daarbij niet zelden op grote betekenisverschillen; een voorbeeld uit mijn vakpraktijk (ruimtelijke planning en ordening): er is, vakmatig gezien, een wereld van verschil tussen stedebouw en stedenbouw; stedebouw is een veel breder begrip dan stedenbouw omdat stedebouw niet alleen steden maar ook allerlei andere 'steden' (plekken) betreft zoals wij bijvoorbeeld spreken over bedstede, woonstede, groenstede. Stedenbouw betreft meer de architectonische kant (ruimtelijke vormgeving), stedebouw de organisatorische, de algemeen sturende functie naar zijn vier (niet meer en niet minder) sturingsmodaliteiten: Leiden/Geleiden/Begeleiden/Verleiden. Met als ruimtelijk ordeningsideaal: Plaats voor Alles en Alles op zijn plaats; Tijd voor Alles en Alles op zijn Tijd.

Blijf daarbij het subtiele maar essentiële verschil tussen stedebouwer en stedenbouwer in het oog houden. Hopelijk zal de schoolleiding deze materie agenderen wanneer voor de desbetreffende Erasmianen de principekeuze (linksom of rechtsom) voor hun verdere studierichting aan de orde komt.

Door RIEUWERT KOK (EINDEXAMENJAAR 1940)

Terug naar AF ?

Wat bindt vier oude vrienden na vijftig jaar? Wij kwamen onlangs weer bij elkaar, natuurlijk in Rotterdam. Vier verschillende levens, vier repertoires van deels overeenkomende en deels contrasterende herinneringen aan de tijd op het Erasmiaans begin jaren zestig. De jaren dat we veel samen deden, werden gevolgd door jaren dat we elkaar een beetje kwijt raakten, omdat de een bleef zitten en de ander overging en omdat je in verschillende steden ging studeren. Zo verloor je elkaar toch uit het oog. En nu dan het weerzien met een gedeelde, warme herinnering aan iets wat ons destijds bond: we waren lid van een geheim genootschap.

In onze tijd waren er diverse "geheime genootschappen" actief, een soort disputen bestaande uit leerlingen van de hogere klassen. De namen van die clubs werden alleen gefluisterd. Veel leerlingen wisten niet van het bestaan. Je kwam op zaterdagavond bij elkaar, eens in de twee of drie weken. We hebben er de allerbeste herinneringen aan, de sfeer, de gezelligheid, de diepgaande en soms heftige discussies en de vriendschap. Wij herinneren ons disputen over 'de kwestie Nieuw Guinea', over 'seksuele nood onder studenten' en 'nurture or nature'. We zouden de notulen nog wel eens willen zien.... In het begin van onze studietijd kwamen we nog regelmatig bij de club terug, bij levendige bijeenkomsten met een nieuwe generatie. Maar ergens, na een respectabel aantal jaren en veel verhuizingen, raakten we het contact met hen kwijt.

Maar nu zijn we benieuwd naar wat er is gebeurd met die debatingclubs. Past het nog in deze tijd en hebben huidige Erasmiani soortgelijke avonden met vriendschap en debat? Of zijn ze verdwenen? Eerdere navraag bij 'Semper Floreat' leverde geen antwoord op deze vragen. Daarom stellen we de vraag maar in het openbaar in Tolle Belege, terwijl dit eigenlijk niet past bij een 'geheim'. Bestaat dit soort debatingclubs nog? Bestaat ons oude genootschap nog? Hoe kun je dat in het openbaar vragen over een geheim genootschap? Kunnen we de naam noemen om navraag te doen? Dat lijkt niet gepast, maar misschien wel de eerste letters: "AF". Wij willen graag weten wat er is gebeurd. We krijgen graag reacties van vroegere of huidige leden van dit genootschap. Dan kunnen we misschien nog eens terug naar AF.

Frank Andries ('65), Flip van der Leeuw ('65), Hans Mol ('64) en Remmers van Veldhuizen ('64)

Reacties GRAAG NAAR REMMERSV@HOTMAIL.COM

Kraamzorg de Eilanden

Sinds 1947

De beste zorg voor u en uw baby

Kraamzorg de Eilanden is een kraamzorgorganisatie die bekend staat om de persoonlijke zorg en begeleiding, de professionele aanpak en vakmanschap. Uw persoonlijke situatie staat centraal in onze werkwijze.

Gratis bij inschrijving

De gehele regio Rijnmond is ons werkgebied.

Vliet 8 • Hellevoetsluis • Tel.: 0181 391440
info@kraameiland.nl • www.kraameiland.nl

Ook gevestigd te Rotterdam, Oud-Beijerland, Vlaardingen en Zwijndrecht

NU

Speciaal voor Tolle-lezers

GRATIS INSTALLATIE

Iedere theeleut heeft zijn vertrouwde ritueel. Zijn favoriete melange. Zijn ultieme glas of porseleinen kopje. En iedere theeleut kent het geheim van een perfect kopje thee: vers kokend water. Met de Quooker hebt u dat altijd bij de hand. Vers, gezuiverd, doorgemaakt water. In twee seconden. De koektrommel pakken kost nog meer tijd.

Voor honderdduizenden gebruikers is de Quooker inmiddels een onmisbare hulp in de keuken. Omdat de kokend-water-kraan veilig, zuinig en multi-inzetbaar is. Omdat je met één draai aan de knop dat snelle kopje thee zet, bijvoorbeeld.

Naast de 'gewone' Quooker is er de Quooker COMBI. Een reservoir in het keukenkastje dat niet alleen kokend water (100°C) levert via de Quooker-kraan, maar ook warm water (50-65°C) via de keukenmengkraan. Waarmee het meteen de zuinigste warmwatervoorziening voor uw keuken is.

Thee en koffie zetten, pasta en groenten koken, babyflesjes steriliseren, pannen ontvetten...

Meer weten over de vele toepassingen van de Quooker? Bel 0180-420488 of kijk op www.quooker.nl.

Indien u als trouw Tolle-lezer een Quooker COMBI Basic chroom (twv € 1145,-) bestelt wordt deze gratis geplaatst (normaal € 195,-). Mail naar w.peteri@quooker.nl, vermeld even dat u een Tolle-lezer bent, en wij bellen u om een afspraak te maken voor gratis installatie door onze monteur.

cafetière-koffie

pasta koken

pannen ontvetten

filterkoffie

steriliseren

thee zetten

Quooker®

DE KOKEND-WATER-KRAAN

Interview: Robbert Jan Donker

Een leven in beeld

Als puber werd hij aan de omvangrijke boezem gedrukt van actrice en sexbom van de jaren vijftig Jane Mansfield. Koningin Juliana kwam over de vloer om een boterham met hagelslag te eten. Het zijn een paar kleine voorbeelden uit het turbulente leven van Robbert Jan Donker.

door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

Ik ontmoet hem in zijn atelier aan de Beneden Oostzeedijk in Rotterdam. Donker, 67 jaar inmiddels, heeft een wat getekend uiterlijk. Hij rookt veel, drinkt graag en heeft een bewogen leven achter de rug. Hij heeft net de laatste hand heeft gelegd aan de voltooiing van een beeld van Abraham van Rijckevorsel, Rotterdams koopman en politicus uit de 19e eeuw. Het beeld zal op de kop van de Veerhaven verschijnen, met zijn rug naar de stad. Deze opdracht is de eerste in een reeks van vijf beelden van legendarische Rotterdamers die de stad hebben groot gemaakt. Donker zal de volgende vier ook gaan vervaardigen. Het gaat hem nu in alle opzichten voor de wind. Eindelijk.

Donker komt uit een uitgesproken schrijversmilieu. Zijn grootvader was schoenmaker maar ook romanschrijver. Zijn beide ouders waren journalist en leerden elkaar kennen op de redactie van de Haagsche Courant waar ze werkten. Zijn moeder was de dochter van dominee Rutgers uit de Achterhoek. Een enorm bronzen beeld van deze man is in de Laurenskerk van Rotterdam te bezichtigen. Het zou zijn gemaakt van koperen centen en stuivers die zijn opgehaald om de dominee, die als martelaar in kamp Dachau is gestorven, te vereeuwigen. Vers uit de modder en klei van het Achterhoeks platteland wist zijn moeder, naïef als ze was, niets af van het stadse leven met al haar verleidingen. Zijn vader had altijd gewoond en gewerkt in grote steden.

"Mijn vader was een bon vivant. Hij is pas op latere leeftijd getrouwd. Ik heb nog een paar halfzusjes en -broertjes rondlopen. Gelukkig zijn die allemaal wel van vóór het huwelijk met mijn moeder."

In die dagen trok zijn vader veel op met Godfried Bomans en Simon Carmiggelt, een driemanschap dat graag meer dan één glaasje dronk. Zijn moeder was zwaar geïmponeerd door het gezelschap. Haar naïviteit illustreert Donker met een komisch voorbeeld.

"Na een avond flink doorzakken met Bomans en Carmiggelt kwam mijn vader thuis met een barstende koppijn en vroeg mijn moeder om een zak ijs, de remedie tegen katers in die tijd. Mijn moeder stapte op haar fiets en reed half Scheveningen door om thuis te komen met een roomijsje."

Donker is de middelste van vijf kinderen die uit dit huwelijk zijn geboren. Zijn ouders gingen in Amsterdam wonen. Het was een heel gelukkige tijd, herinnert Donker zich.

"Ik volgde onderwijs op de Montessorischool en was idolaat van mijn schooljuf, juffrouw Bloksma, een struise, Friese dame van - zo leek het mij toen - wel twee meter lang. Haar voornaam kende ik niet maar ik was echt zo ontzettend verliefd op haar."

Dan komt het eerste trauma in zijn leven, de verhui-

zing naar Rotterdam in 1951. Zijn ouders trokken daar bij zijn grootouders in huis. Het onbegrepen verdriet van dit noodgedwongen afscheid van zijn door hem zo aanbeden juffrouw Bloksma liet diepe sporen na bij Donker. Ook kon hij op zijn nieuwe school in Rotterdam niet aarden omdat hij zich niet geaccepteerd voelde als Amsterdams jongetje. Hij liet zijn moeder weten dat hij eigenlijk niet meer wilde leven in de wetenschap dat hij juffrouw Bloksma nooit meer terug zou zien. Dertig jaar later, in 1981, wil Donker - hij heeft inmiddels een dochter van zes jaar - zijn kind aangeven bij de Montessorischool in Rotterdam. Daar wordt hij herkend door een grijze, oudere dame.

"Ben jij niet het jongetje Donker, vroeg ze aan me? Ik ben Dien, Dien Bloksma. Toen hoorde ik voor het eerst haar voornaam. Ze bleek een jaar na mij vertrokken te zijn naar Indonesië en was sinds een paar jaar terug in Rotterdam. Vanaf dat moment ben ik altijd in contact met haar gebleven. Het betekende het einde van een belangrijk deel van mijn jeugdtrauma. Het was uitgestuift."

Als enige leerling van zijn lagere schoolklas met veertig kinderen kwam Donker in aanmerking voor een vervolgopleiding aan het prestigieuze Erasmiaans Gymnasium maar om klaargestoomd te worden voor het toelatingsexamen moest hij wel bijlessen volgen.

"Elke ochtend moest ik daarvoor een half uur eerder op school zijn. Ik vond dat heel belastend. Het toelatingsexamen heb ik moeten maken terwijl ze de heipalen van het in aanbouw zijnde Dijkzigt ziekenhuis in de grond aan slaan waren."

Uiteindelijk zou hij het Erasmiaans niet afmaken. Het schrijversbloed kruipt ook niet altijd waar het gaan moet. Zijn opstellen vielen op door de vele illustraties die hij er bij maakte! Wiskunde was zijn grootste struikelblok. Zijn docent gaf - om aan te geven hoe somber hij Donkers' wiskundige kwaliteiten inschatte - hem een min 2 op zijn rapport. Donker bleef in de eerste zitten en dreigde in de derde klas weer te doubleren. Op voorspraak van zijn tekenleraar Spuybroek, voor wiens vak Donker het hele jaar door tieneen scoorde, en zijn wiskundeleraar Van Rees werd hem het advies gegeven het op de tekenacademie te proberen. Zijn ouders hielden er voor die tijd liberale opvattingen op na. Ze stimuleerden hem niet zozeer om naar de tekenacademie te gaan maar wel te doen wat je leuk vond.

"Ik ben de academie gaan doen. Het vak beeldhouwen had mijn belangstelling nog totaal niet. Pas toen ik ook daar bleef zitten, ben ik die richting op gegaan en heb ik de academie met veel gemak en plezier afgemaakt. Maar beeldhouwen voelde niet als een roeping. Ik wilde liever boswachter worden"

Het huwelijk van zijn ouders was inmiddels op de

klippen gelopen en Donker woonde bij zijn vader.

"We hadden als kinderen wel door dat mijn ouders geen gezond huwelijk hadden. Er was erg veel ruzie. Het waren twee mensen die elkaar totaal niet verstonden. Sinds 1951 sliepen mijn ouders gescheiden. Mijn vader was nog altijd wel heel lief voor mijn moeder. ... Totdat mijn moeder bekende dat ze lesbisch was."

"Lesbisch?! Mag dat in het interview?"

"Ja natuurlijk! Waarom niet! Het is toch geen schande!"

Donker houdt er een bijzondere stijl op na je zijn levenservaringen in een rustige cadans te presenteren, om dan plotseling een bom te laten vallen. Als arge-loze luisteraar ben je daar niet op voorbereid.

"Het tekende ook weer de naïviteit van mijn moeder. Ze wist zelf ook niet dat ze lesbisch was. Eerst vijf kinderen baren en dan ineens gevoelens krijgen voor een andere vrouw. Die vrouw kwam al van af het begin van de jaren vijftig bij ons over de vloer. Mijn vader was intuïtief ook niet gelukkig met die vriendschap. Hij vond het 'niet fris'. Wij vonden allemaal dat het mens niet deugde. Ze had alleen maar belangstelling voor mijn moeder, naar ons keek ze niet op of om. Ze hebben meer dan twintig jaar samengewoond maar uiteindelijk is mijn moeder op haar ouwe dag - ze was twintig jaar ouder dan haar vriendin - toch nog gedumpt door dat mens. ... Ze woonden al samen toen mijn vader zich van kant maakte."

"WAT! Je vader heeft zelfmoord gepleegd?"

(Even bekruipt me het gevoel dat ik in de maling word genomen.)

"Hij heeft de gaskraan van de oven opengezet. Ik kwam 's ochtends nietsvermoedend naar beneden en zag mijn vader aan het gasfornuis zitten met zijn hoofd in de oven. Ik heb nog met hem lopen sjouwen. Klootzak!"

De verwensing wordt zacht maar hartgrondig uitgesproken maar ik zie op zijn gezicht een onderdrukte emotie. Zijn vader had een afscheidsbrief nagelaten maar die was niet aan zijn zoon gericht. De brief was bestemd voor iemand anders die geen grote rol van betekenis in zijn vaders leven had gespeeld maar waarbij hij - vermoedt Donker - toch een klankbord had gevonden. De communicatie die hij met zijn vader had gehad, was altijd gebrekkig verlopen, niet in de laatste plaats omdat hun dagindeling niet synchroon liep.

"Mijn vader heeft nooit willen accepteren dat mijn moeder lesbisch was. Dat zal ook wel te maken hebben gehad met de tijd waarin het zich afspeelde. Ik sprak mijn vader weinig, we communiceerden via briefjes op de tafel. Ik ging al vroeg in de ochtend de deur uit en dan lag hij nog in bed. Ik had wel de gewoonte te wachten om in slaap te vallen tot mijn vader thuis kwam. Dat was meestal rond één uur in de nacht. Dat hij geen afscheidsbrief aan mij, met wie hij het huis deelde, had geschreven... heel heftig vond ik dat."

Donker had inmiddels zelf al een paar jaar een vriendin waarmee hij op het punt stond te gaan trouwen. De datum stond al vast toen zijn vader zich van het leven beroofde: een week na diens tragische daad. De huwelijksvoltrekking ging door maar er

was geen feest en het was een beladen dag. Na vijf jaar liep zijn huwelijk stuk.

“In die vijf jaar heeft mijn toenmalige echtgenote dertien miskramen gehad en een doodgeboren kindje. Ik wilde heel graag kinderen en bleef maar aandringen dat we het moesten blijven proberen. Op een dag kwam ik uit mijn werk en ontdekte dat de halve inboedel was verdwenen. Ik vroeg aan de burens wat er aan de hand was. Die konden me vertellen dat mijn vrouw voorgoed vertrokken was. Ze hadden haar zelfs nog geholpen met de ijskast. Ze wilde geen contact meer met me. Nooit meer.”

Het was een enorme schok voor Donker die tot dan toe altijd in de veronderstelling had geleefd dat hij een gelukkig huwelijk had. Hij voelde zich door de hele wereld in de steek gelaten.

“Ik had alleen nog maar vertrouwen in mezelf en zo voel ik dat vandaag de dag nog steeds. Het is lijfsbehoud. Als ik dat niet zou doen, zou ik de kant van mijn vader opgaan.”

Dezelfde dag dat hij ontdekte dat zijn vrouw er van door was, lag zijn rijbewijs in de brievenbus. Hij besloot een auto te huren en de zon op te zoeken. Het werd de Bourgognestreek in Frankrijk. Hij had net zijn tent opgezet toen er een leuk Frans meisje kwam aangefietst. Bij het zien van de oudere Hollander met zijn lange haar, viel ze als een blok voor hem. Het was een uitgemakte zaak voor haar, zij moest en zou hem krijgen. Hij was zeer terughoudend. Bovendien bleek zij ook nog verloofd te zijn met iemand anders. Er volgde een briefwisseling van twee jaar. Zij schreef hem elke dag, hij antwoordde haar slechts om de twee weken. Uiteindelijk overwon ook bij hem de liefde.

“Ik ben nu 38 jaar getrouwd en heel gelukkig. We hebben twee zoons en een dochter.”

Na het vervullen van zijn militaire dienstplicht, die toen nog 21 maanden duurde, wilde Donker graag als beeldhouwer aan de slag maar kwam er snel achter dat daar geen droog brood mee te verdienen viel. Op basis van de Beeldende Kunstenaars Regeling die van 1956 tot 1987 in Nederland gold, waardoor kunstenaars in ruil voor hun kunstwerken zich een basisinkomen konden verschaffen, wist Donker zich het hoofd boven water te houden. Wel was het noodzakelijk er een baantje bij te zoeken. Toen hij werd gebeld door de eigenaar van café De Schouw, het journalistencafé

van Rotterdam, greep hij deze kans met beide handen aan. Hij heeft er vijftien jaar als barkeeper gewerkt. Maar nu zat de fiscus hem weer dwars.

“Bij mijn eerste belastingcontrole hing ik voor 8000 gulden. Het is vanaf dat moment een lange fiscale lijdensweg geworden voor me.”

Toen de BKR in 1987 stopte was hij genoodzaakt meer uren in de kroeg te werken en er nog een andere kroeg bij te nemen. Toen brak het grote rampjaar 1991 aan. Na de vakantie met zijn gezin wilde hij weer aan de slag in de kroeg. De zaak was intussen van eigenaar veranderd en bij terugkomst werd Donker beschuldigd van diefstal. Hij nam zelf onmiddellijk ontslag. Tot overmaat van ramp kreeg een van zijn kinderen te kampen met gezondheidsproblemen, overleed zijn moeder op zijn verjaardag, werd zijn atelier gesloopt – men had verzuimd hem hiervan op de hoogte te stellen –, had hij helemaal geen inkomsten meer en dan was er nog de enorme druk van de fiscus die hem het leven extra zuur maakte. Een annus horribilis.

“Het is zo erg als je valselijk van diefstal wordt beschuldigd. Je hebt geen enkel verweer. Uiteindelijk is mijn onschuld wel vast komen te staan maar toen was

het al te laat. Door alle tegenslagen van dat jaar heb ik op het randje gestaan er een eind aan te maken. Toen heeft mijn echtgenote een rijke, aangetrouwde neef gebeld. Die heeft me een aanzienlijk bedrag voorgeschoten met de bedoeling dat ik veel beelden zou produceren om een tentoonstelling te kunnen houden. Mijn eerste tentoonstelling was in Delfshaven en binnen een paar weken was alles verkocht. Vanaf dat moment heb ik geen problemen meer. De neef heb ik af kunnen betalen, ik doe nu alles zelf en aan mijn fiscale lijdensweg is ook een einde gekomen.”

Na het rampjaar 1991 is alles beter gegaan en is hij heel productief geworden. Het werk loopt goed al blijft het een kwetsbaar vak.

“Mijn prijzen deugen niet, altijd veel te laag. Maar ik heb geen ambitie om rijk te worden. Mijn zoon Gregoir zit ook in het vak en werkt samen met mij in het atelier.”

En hoe zit het nu met Koningin Juliana en Jane Mansfield?

“Koningin Juliana was een goede vriendin van mijn moeder. Ze hadden elkaar ooit in een jeugdkamp leren kennen. Juliana had die dag een opening ver-

richt van het blindeninstituut maar onttrok zich plotse-ling aan haar gezelschap, leende een fiets en reed naar de Voorschoterlaan waar haar goede vriendin mijn moeder woonde. Toen ik uit school kwam zag ik daar een mevrouw MIJN boterham met hagelslag opeten! Dat vond ik maar niks. En Jane Mansfield? Die had in 1957 de aftrap verricht voor Sparta. Diezelfde avond zat ze bij ons thuis. Dat had mijn vader als enige journalist van Rotterdam voor elkaar gekregen. En ja, toen werd ik tussen die enorme borsten van haar geplet!”

Donker heeft dorst gekregen en schenkt zichzelf een glas witte wijn in uit een vijfliterpak met tapkraan.

“Ik ben aan het aftakelen, ik rook erg veel. Ik heb geen behoefte om te gaan sporten. Ik vind het wel jammer dat ik mijn kleinzoon van twee niet hollend kan bijhouden. Ik maak daarom maar een touwtje aan hem vast.”

De fotograaf komt binnen om het beeld van Van Rijckevorsel op de plaat vast te leggen.

“We zijn toch nu wel klaar met het interview?” vraagt Donker. “Zeg, waar is dit interview eigenlijk voor? Voor de Tolle Belege? Wat is dat?”

